Vliv vybraných faktorů na aktivní trávení volného času dětí ve Zlínském kraji

Drahomíra Karasová

Bakalářská práce 2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**Drahomíra Karasová**
Osobní číslo:	**H13150**
Studijní program:	**B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor:	**Sociální pedagogika**
Forma studia:	**kombinovaná**
Téma práce:	**Vliv vybraných faktorů na aktivní trávení volného času dětí ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a následné studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti volného času dětí, zdravého životního stylu a tělesné kultury.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.
HOFBAUER, Břetislav. Děti mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-71-78-927-5.
PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Havličkův Brod: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.
CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80247-1369.
PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky. Praha: Portál, 2000. ISBN 807178-399-4.
VALIŠOVÁ, Alena. Asertivita v rodině a ve škole aneb zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli. Jihočany: HH, 1998. ISBN 80-86022-41.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **7. prosince 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 7. prosince 2016

L.S.

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby [1)];
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 [2)];
- podle § 60 [3)] odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 [3)] odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24.04.2017 .....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Text je zaměřen na zdravý životní styl, volnočasové aktivity a jejich motivační činitele u českých pubescentů, jejichž souvislosti jsou ilustrovány na specifické skupině žáků města Zlína. Jeho teoretická část obsahuje vymezení základních pojmů textu, souvislosti zvoleného tématu s oborem sociální pedagogiky, shrnutí základních poznatků z výzkumů v oblasti trávení volného času českých pubescentů a náhled na působení rodiny, školy a vrstevníků v oblasti formování náplně volného času zvolené populace. Praktická část je věnována vlastnímu výzkumu autorky, který zkoumá faktory mající vliv na motivaci zlínských dětí k aktivnímu trávení svého volného času. Práce může upozornit na některé rizikové faktory stylu života dětí ve Zlíně a predikovat možný výskyt projevů sociálních patologií.

Klíčová slova:

Pohyb, pubescenti, sociálně patologické jevy, sociální pedagogika, volný čas, zdravý životní styl, rodina, škola, vrstevníci.

Abstract

Bachelor thesis focuses on healthy lifestyle, leisure activities and their motivational factors within Czech pubescent. Contexts of those concepts are illustrated on a specific group of pupils in the town of Zlin. Theoretical part of thesis contains the definition of the basic concepts which author uses, the context of the chosen theme with the field of social pedagogy, a summary of the basic knowledge from the research on the leisure time of Czech pubescent and a view of the influence of the family, school and peers in the field of leisure time formation of the chosen population. The practical part contains the author's own research, which examines factors influencing the motivation of Zlin children to active spending of their free time. The work may highlight certain risk factors of the life style of children in Zlin and predict the possible occurrence of manifestations of various social pathologies.

Keywords:

Movement, pubescents, social pathology, social pedagogy, leisure time, healthy lifestyle, family, school, peers.

Velmi děkuji doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, Csc., za odborné a obětavé vedení bakalářské práce.

Děkuji své rodině za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Motto: Lidi nemůžeme naučit ničemu – dá se jim pouze pomoci, aby všechno objevili ve svém nitru.

Galileo Galilei

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ABSTRAKT **6**
ÚVOD **10**
I TEORETICKÁ ČÁST **12**
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM **13**
1.1 VZTAH ZKOUMANÉHO TÉMATU K LITERATUŘE DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ 13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE 17
1.3 KLÍČOVÉ POJMY 19
2 VOLNÝ ČAS A ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL **24**
2.1 STUDIE HBSC A SEDAVÝ ŽIVOTNÍ STYL ČESKÝCH ŠKOLÁKŮ 24
2.2 KLÍČE PRO ŽIVOT A VOLNÝ ČAS ČESKÝCH ŠKOLÁKŮ 24
3 VLIV VYBRANÝCH FAKTORŮ **29**
3.1 RODINA 29
3.2 ŠKOLA 30
3.3 VRSTEVNÍCI 30
II PRAKTICKÁ ČÁST **33**
4 METODOLOGICKÝVÝZKUM **34**
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM 34
4.2 CÍL VÝZKUMU 34
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR 34
4.4 VÝZKUMNÁ TECHNIKA 35
4.5 VÝZKUMNÁ METODA 35
5 PREZENTACE VÝSLEDKU KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU **36**
5.1 VLIV ŠKOLY NA AKTIVNÍ TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU 37
5.2 VLIV RODINY NA AKTIVNÍ TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU DĚTÍ 45
5.3 VLIV PŘÁTEL NA MOTIVACI DĚTÍ KE SPORTU 48
48
6 INTERPRETACE DAT A DISKUSE **51**
ZÁVĚR **54**
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ **55**
SEZNAM GRAFŮ **57**
SEZNAM PŘÍLOH **58**

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je tělesná kultura a zdravý životní styl dětí středního školního věku. Téma jsem si vybrala, protože se v současné době hodně diskutuje o nezájmu dětí o sport a tělesný pohyb, a mě zajímala reálná situace v této oblasti.

Tělesný pohyb je pro člověka velice důležitý, a to jak pro jeho tělesnou zdatnost, tak i pro psychiku. Již řadu let je výzkumy prokázáno, že sportovní aktivity významně zvyšují psychickou pohodu a odolnost člověka. U dětí jsou sportovní aktivity důležité z jiného důvodu: pomáhají účelně a smysluplně naplnit jejich volný čas, a tím napomáhat k předcházení sociálně patologických jevů, jako je např. krádežím či agresivitě.

Zdravý životní styl je způsob života, který vede k minimalizaci onemocnění. Dnes se setkáváme v podstatě se dvěma extrémy. Na jedné straně je část populace se zcela nezdravým životním stylem. Lidé se přejídají, nemají dostatek pohybu, pijí velké množství alkoholu a také se vystavují akutnímu či chronickému stresu. Je dokázáno, že velkým mírám stresu se v dnešní době vystavujeme všichni. Proto je pro nás důležitá psychohygiena. Druhá část naší populace se věnuje sportu každý den, někteří nejedí maso a živočišné tuky nebo se stěhují na druhý konec světa, aby nemuseli žít v průmyslové krajině. Dle mého názoru je zdravá vyváženost životního stylu někde uprostřed. Jistě, v dnešní době se negativním činitelům působícím na naše zdraví těžko vyhneme. Z druhého hlediska není dobré zcela se poddat pasivnímu způsobu života.

Na zdravý životní styl a zálibu ve sportu má vliv řada faktorů. Otázka je, který z faktorů má největší vliv. Kdybychom zcela jistě věděli, který z faktorů to je, mohli bychom děti snáze ovlivňovat a pedagogicky na ně působit tak, aby svůj potenciál využily co nejlépe.

První kapitola v mojí práci obecně uvádí do problematiky, charakterizuje základní pojmy a zmiňuje zahraniční a tuzemské literární zdroje. V druhé kapitole se dočteme, co je to zdravý životní styl, tělesná kultura a jejich místo v současném školním prostředí. Ve třetí kapitole je popsán fenomén sportu, druhy pohybových aktivit a financování sportu v ČR. Čtvrtá kapitola se věnuje pedagogice volného času, vlivu rodiny na způsob trávení volného času a ovlivňování volného času dětí prostřednictvím školy. Pátá kapitola se týká problematiky sociálně patologických jevů a jejich prevence. Praktická část obsahuje vlastní výzkum, který se týká motivace zlínských dětí k aktivnímu způsobu trávení volného času. Výzkum v bakalářské práci zjišťuje, do jaké míry zdravý životní styl ovlivňuje způsob trávení volného času dětí. V kapitolách praktické části práce je popsán průběh

a charakteristiky výzkumu, jako je výzkumná otázka, problém, vzorek, metoda a také výsledky výzkumu. Poslední částí práce je závěr práce a příloha, která obsahuje vzor dotazníku, prostřednictvím kterého byl výzkum vyhodnocen.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

První kapitola textu uvádí zvolené odborné prameny, z nichž postupně čerpá potřebné informace vztahující se ke stanovenému tématu celého dokumentu, a to zejména z úhlu pohledu sociální pedagogiky a částečně pak též pedagogiky volného času.

V první části kapitoly budou uvedeny české, cizojazyčné a zahraniční zdroje vztahující se k oblasti aktivního trávení volného času dětí a jeho významu. Ve druhé části bude objasněna souvislost zvoleného tématu přímo se sociální pedagogikou a v závěrečném oddílu kapitoly je pak věnována pozornost vymezení základních pojmů vycházejících z orientace textu.

1.1 Vztah zkoumaného tématu k literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné

Domácí literatura

Kraus ve své publikaci ***Člověk – prostředí – výchova: K otázkám sociální pedagogiky*** (in: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 12) představují obor sociální pedagogiky, na nějž pohlížejí jakožto na oblast transdisciplinární se vztahem zejména k sociologii, ale taktéž k pedagogice a dalším, zejména společenskovědním, disciplínám a hovoří o jeho integrativním charakteru. Autor sociální pedagogiku charakterizuje jako disciplínu zaměřující se na každodenní život jednotlivce, analyzující jeho životní situace a snažící se o navození takových změn v jeho sociálním prostředí, které napomáhají optimálnímu rozvoji osobnosti jedince a zároveň působí coby faktory minimalizující jeho rozpory se širším sociálním okolím (Kraus; in: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 12).

Vliv na socializaci člověka pak má z úhlu pohledu spoluautorů uváděné publikace zejména rodina konkrétní osoby (viz Stašová; In: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 79), stejně jako lokální sociální skupiny v podobě vrstevníků konkrétní osoby apod. (Kraus; in: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 133).

Zájmové aktivity jsou dle Žumárové (in: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 157) součástí tvorby životního stylu člověka, kdy společně s dalšími kategoriemi činností, jimž se lidé v rámci svých běžných dní věnují, jako jsou například profesní aktivity, činnosti provozované za účelem udržování tělesné schránky a jejího fungování (tedy ty, jež jsou zaměřeny na uspokojování základních biologických potřeb), aktivity spojené s péčí o rodinu či angažovanost v rámci celospolečenského dění, utváření a formují životní styl konkrétního je-

dince. Aktivity spadající do zájmové oblasti lze vymezit několika základními body, mezi něž spadá tendence vyhraňování vlastních zájmů jedince, jejich další rozvoj a pěstování, případě snaha o nacházení kompromisů zájmů kolidujících s představami či zájmovými činnosti nejbližších osob (členů rodiny, přátel apod.) (Žumárová; in: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 157). Cílem a motivačním faktorem volnočasových aktivit je pak zejména zábava, odpočinek a relaxace (Žumárová; in: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 157).

Procházka ve své publikaci ***Sociální pedagogika*** (2012, s. 86) uvádí, že v současnosti se tato vědecká disciplína snaží: „*nabízet řešení mnoha závažných problémů výchovy a sociálních vztahů*.“ Na člověka tak lze dle autora nahlížet jako na produkt působení celkem tří základních determinant, kterými jsou vnitřní a vnější síly, jež na člověka působí – tedy konkrétně biologické prostředí pramenící v genetických vlivech a sociální faktory okolního prostředí, s nimiž přichází osoba do styku – a pak také výchovné působení (Procházka, 2012, s. 87). Rodina je autorem nahlížena jako zcela unikátní prostředí a zároveň sociální instituce, v níž dochází k socializaci jedince (Procházka, 2012, s. 101 až 102). Stejně tak Procházka (2012, s. 121) ovšem věnuje svou pozornost socializačním vlivům vrstevnických skupin, které mohou svými pozitivními či negativními vlivy působit k rozvoji jednotlivce, či naopak jeho destrukci. Kromě rodinného a vrstevnického působení na fungování jedince je pak v knize věnována samostatné kapitola taktéž institucionalizovaná výchově v rámci školského prostředí, která má také svůj značný dopad na formování osobnosti člověka (viz Procházka, 2012, s. 126).

Škola je nahlížena opět duálním způsobem, kdy je upozorňováno na fakt, že školní prostření může působit jako vyvažující síla vyrovnávající případné negativní mimoškolní podněty působící na jedince, ovšem na druhé straně se sama o sobě může stát generátorem socializačních potíží (Procházka, 2012, s. 126). Procházka (2012, s. 126) k tematice aktivizace dětí a mládeže podotýká následující: „*Setkáním se školním prostředím se dítě stává žákem a spolu-žákem zároveň, zvnitřňuje si nové situace a má velkou šanci naučit se samostatně reagovat, být činné, aktivní k dospělým i vrstevníkům*.“ Tento fakt pak může mít velký vliv také na formování přístupu dítěte k mimoškolním aktivitám v podobě zájmů, koníčků a činností, kterým se věnuje.

Kolář a kol. (2012, s. 98) ve své publikaci ***Výkladový slovník z pedagogiky*** pak definují sociální pedagogiku jako pedagogickou disciplínu navazující na takzvanou sociologii výchovy, jež se vymezuje svým charakteristickým rysem, kterým je interdisciplinární charakter oboru. Konkrétně se dle autorů sociální pedagogika zabývá problematikou výchovy

v její závislosti na procesech industrializace společně s technizací společnosti, dále také na rozvoji forem vzájemného lidského soužití a v neposlední řadě i proměnách platných legislativních norem (Kolář a kol., 2012, s. 98). Sociální pedagogika – na rozdíl od přístupů, jakými jsou například psychologický apod. – klade důraz na společensky podmíněnou výchovu, čímž se staví do opozice plně individualizovaného přístupu ke každému jednotlivci a jako takové se zaměřuje na detekci proměn sociálního prostředí, s nimiž velmi úzce souvisí právě podmínky výchovy v konkrétní společnosti (tyto změny jsou sledovány jak na rovině obecné, tak také v případě možného výchovného ohrožení konkrétního jedince – tento pak může projevovat známky nepřizpůsobivosti či socializaci jako takové), (Kolář a kol., 2012, s. 98). Hlavním zájmem sociální pedagogiky je tedy vztah výchovného působení v určitých podmínkách, v nichž funguje daná societa.

K problematice volného času pak Kolář a kol. (2012, s. 162) uvádějí, že: „*Výchovou pro volný čas lze vést dítě k aktivitám prospěšným jeho rozvoji.*“ Z hlediska autorů dané publikace je pak možné rozlišovat výchovu ve volném čase a výchovu pro volný čas, které jsou tak dvěma odlišnými koncepty (Kolář a kol., 2012, s. 162).

Cizojazyčná literatura

Bakošová (2008) v monografii ***Sociální pedagogika ako životná pomoc*** zaměřuje pozornost (stejně jako již uvádění autoři píšící česky) na sociální působení formující člověka jak na úrovni školního prostředí (s. 127 – 158), tak také v rámci rodinného prostředí (s. 87 – 126).

Sociální pedagogika se dle názoru autorky snaží zejména o dokazování toho, že výchova je společensky podmíněným jevem a společnost tedy vytyčuje cíle výchovného procesu – výchovný proces tak není čistě individuálním dějem (Bakošová, 2008, s. 10). Bakošová (2008, s. 10 – 11) dále upozorňuje na fakt, že sociální pedagogiky lze vnímat v jejích dvou podobách, a to jako prakticky orientovanou činnost či teoreticky zakotvenou oblast vědeckého zkoumání. V současnosti se dle autorky sociální pedagogika orientuje na následující oblasti zkoumání a praxe (Bakošová, 2008, s. 20):

Zkoumání vztahů prostředí a výchovy;
Výchova a právní nároky, jež se s ní pojí;
Výchova coby forma práce a pomoci všem kategoriím osob;
Sociální odchylky v jednání člověka (sociální patologie).

V souvislosti s tematikou volného času v životě člověka pak autorka upozorňuje na fakt, že sociálně pedagogická prevence či intervence může ve svém důsledku působit na zvyšování kvality života člověka (Bakošová, 2008, s. 179). V tomto ohledu je tedy možné (vzhledem k již dříve uvedeným poznatkům českých autorů z oblasti sociální pedagogiky) předpokládat, že kvalitu života jedince je možné ovlivňovat právě také skrze formování vhodného přístupu k náplni volného času.

Határ (in: Határ, Szijjártóová a Hupková, 2007, s. 20) v publikaci ***Základy sociálnej pedagogiky pre pomáhajúce profesie*** nazírají sociální pedagogiku jako ve třech různých úhlech pohledu, k nimž patří následující:

Sociální pedagogiky jako pomáhající profese;
Sociální pedagogiky jako pedagogická disciplína;
Sociální pedagogika jako vědecká oblast pedagogiky.

Autoři se k vymezení sociální pedagogiky vyjadřují následujícím způsobem: „*vznikla v důsledku diferenciace a následné integrace vědeckých poznatků z pedagogiky a sociologie do nové vědní disciplíny, přičemž tvoří integrální součást vědy o výchově člověka.*“ (Határ; in: Határ, Szijjártóová a Hupková, 2007, s. 20) Sociální pedagogika pak dle autorů může fungovat v oblasti pomoci při překonávání jak běžných, tak také krizových životních situací u člověka (Határ; in: Határ, Szijjártóová a Hupková, 2007, s. 20). Jako cíl sociální pedagogiky jsou v publikaci uváděny zejména rozvoj a kultivace osobnosti dítěte či mladého člověka do maximální možné míry (Határ; in: Határ, Szijjártóová a Hupková, 2007, s. 20). V tomto ohledu tak svou roli hrají pak také volnočasové aktivity provozované konkrétní osobou, zejména ty aktivního charakteru.

Zahraniční literatura

V publikaci Camerovnové a Mosse (2011, s. 10) ***Social Pedagogy and Working with Children and Young People*** se lze dočíst, že v zásadě neexistuje jediný společný termín, kterým by země, v nichž je sociální pedagogika zakotvena, vyjadřovaly její obsah, díky čemuž může docházet k nedorozuměním v rámci užívané odborné literatury i termínu samotného. Z hlavních oblastí intervence, v nichž se sociální pedagogika dle autorů angažuje, jsou pak zejména následující (Cameron a Moss, 2011, s. 10 – 11):

Výchova a vychovatelé – tedy sociální pedagogika a její uplatňování v oblasti institucionální výchovy;

Sociokulturní zprostředkovatelství – tedy zejména volnočasová mimoškolní výchova v rámci nejrůznějších center, táborových akcí apod.

Výše uvedené oblasti pak lze dle Cameronové s Mossem (2011, s. 10) detekovat i v zemích, v nichž není o sociální pedagogice coby oboru oficiálně hovořeno. Zde je tedy možné spatřovat právě již zmíněnou zmatečnost v konkrétním vymezení sociální pedagogiky jako takové a užívání termínů s ní souvisejících. Z důvodu možné zmatečnosti pak budou v rámci podkapitoly 1.3 předkládaného textu podrobněji vymezeny pojmy, s nimiž je v dokumentu zacházeno tak, aby nebylo možné pochybovat o jejich pojetí autorem – budou zde uvedeny jejich základní definice a další potřebné informace.

Opět i v této publikaci je tak již z krátké zmínky o sociální pedagogice nalézt úzké propojení jejího zájmu s tematikou volnočasových aktivit.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Vztah tématu práce a sociální pedagogiky lze spatřovat především **v prostředí školy**, tedy v prostředí, jehož hlavním úkolem je výchovné působení na jedince zde přítomné. Pedagogické působení jakožto snaha o edukaci je pro školní prostředí typickým jevem, je s ním neodmyslitelně spjato (viz např. Kolář a kol., 2012, s. 137), a to i přes fakt, že sociálně pedagogické vlivy na jedince mohou působit taktéž mimo prostory školských zařízení – viz pojímání sociální pedagogiky coby pomáhající profese (Határ; in: Határ, Szijjártóová a Hupková (2007, s. 20).

Procházka (2012, s. 128) se ve své publikaci *Sociální pedagogika* vyjadřuje k **úloze učitele coby aktéra pedagogického procesu**, když uvádí, že učitel má dva základní úkoly: cílenou snahu o vedení žáků ke zdravému životnímu stylu na základě užití k tomuto vhodně zvolených pedagogických prostředků a dále pak působení na žáky skrze vzory vlastního chování – měl by tedy vystupovat jako vzor, k němuž mohou žáci vzhlížet. Vliv pedagogů nejrůznějších aprobací (ať už se jedná o běžného pedagoga, sociálního, speciální pedagoga či pedagoga volného času) na žáky je tedy nemalým a jako takový je nutné jej využívat k motivaci dětí a dospívajících k takovým činnostem, které na ně mají pozitivní dopady nejen v aktuální chvíli, ale zejména pak do budoucna. Totéž platí i o sociálních pedagozích, kteří mohou mít taktéž značný vliv na formování volného času dítěte.

V následujících kapitolách textu bude na trávení volného času dítěte nazíráno zejména z úhlu pohledu možného pozitivního (či naopak negativního) působení těchto činností, kdy

jako základní pozitivní element v životě nedospělého jedince bude nahlížen zejména prvek aktivity – za hlavní oblast volnočasové náplně tak byly autorem zvoleny zejména sportovní aktivity. Na tyto bude pohlíženo skrze sociálně patologický úhel pohledu. **Sociální patologie** jsou jednou z velkých oblastí, na něž je soustředěna pozornost sociálních pedagogů, a to ve snaze o předcházejí jejich rozvoje či případně alespoň minimalizace možných negativních dopadů (viz např. Szijjártóová; in: Határ, Szijjártóová a Hupková, 2007, s. 66 – 137).

V souvislosti s možnými sociální patologiemi je možné spatřovat propojení sociální pedagogiky s vybranými faktory působícími na aktivní trávení volného času dětí například **v nejrůznějších preventivních programech**, jež jsou dnes běžně implementovány v jednotlivých školských zařízeních – tyto spadají do oblasti významných sociálně pedagogických nástrojů. Preventivní programy lze například dle Procházky rozlišovat na regionální a školní (2012, s. 131).

Dle osobního názoru autorky textu lze souvislost tematiky sportovních aktivit soby součásti budování zdravého životního stylu dítěte spatřovat (mimo jiné) v těchto preventivních programech. Sport a jeho preventivní funkce je spjata právě především s volným časem dětí. Ovlivňování volného času je opět úkolem učitelů tělesné výchovy na školách, lektorů volnočasových školních aktivit a trenérů.

V rámci tématiky faktorů majících vliv na aktivní trávení volného času dítěte či dospívajícího bude dále pozornost autora zaměřena nikoli pouze na snahu o minimalizaci sociálně patologických jevů, kteréhož jevu je možné podobným způsobem dosáhnout, ale v zájmu pozornosti budou zejména **možné vlivy školního, rodinného a vrstevnického působení** na osvojování si jedné ze složek zdravého životního stylu, kterou je aktivní pohyb, a to právě v podobě volnočasové aktivity.

Dle autorky má vliv na provozování sportovních aktivit dětí ve velké míře rodina, motivace školy pak stojí hned za tímto působením a může mít na dítě stěžejní vliv. Se školou pak souvisí právě úloha sociální pedagogiky coby motivujícího, preventivního a kompenzačního humanitního oboru s pedagogicko – sociálním zaměřením.

V publikaci Člověk – prostředí – výchova Poláčková říká: „*Máme-li čelit i dalším negativním stránkám volného času (nuda, osamělost atd.), je vhodné orientovat se na animační koncepce vzdělávání – motivovat jedince, dodávat jim odvahu, podněcovat, podporovat je a vybavovat je dovednostmi pro různé aktivity, stimulovat je k organizaci sebe sama a sa-*

mostatného celoživotního učení v otevřených situacích volného času.“ (in: Kraus a Poláčková a kol., 2001, s. 170). Tento citát pak jasně poukazuje na nutnou podporu pedagogů v procesu budování aktivního a zdravého životního stylu u dítěte, a to na základě vhodné motivace a vedení způsobem, který má dlouhodobý pozitivní efekt na postoje nedospělých osob k aktivitám, jako jsou právě sport a podobně.

1.3 Klíčové pojmy

Sociální pedagogika

Sociální pedagogika tak, jak již o ní bylo hovořeno v podkapitole 1.1 v sobě logicky zahrnuje dvě dimenze, a to dimenzi sociální a pedagogickou.

Procházka (2012, s. 86) uvádí, že: „*Současná sociální pedagogika se snaží nabízet řešení mnoha závažných problémů výchovy a sociálních vztahů.*“ Aktuálně lze tedy na sociální pedagogiku nahlížet jako na prostředek možné prevence či nápravy společností neoceňovaných projevů a vlivů, jež mohou ústit v konflikty a problémy jak v oblasti výchovy, tak také vzdělávání a sociálního fungování člověka obecně. Autor dále uvádí, že snaha o působení v rámci sociálně pedagogického působení na úrovni socializace a výchovy (Procházka, 2012, s. 90).

Dle Bakošové (2008, s. 5) lze sociální pedagogiku charakterizovat jako „helperskou“ disciplínou vycházející z konceptu takzvané životní pomoci s obsahem reflektujícím jak teoretická východiska, tak také na pomoc zaměřenou praxi – na základě těchto dvou složek pak lze konkrétním osobám nebo případně i skupinám pomáhat v oblasti řešení nastalých životních obtíží.

Dle Roesslera jsou základními dvěma cíli sociálně pedagogického působení zejména následující body (in: Bakošová, 2008, s. 56):

> **Pomoc lidem nacházejícím se v běžných životních situacích** – například při zajišťování finančních prostředků pro pokrytí běžných životních nákladů apod. – v těchto případech je osobám pomáháno za předpokladu, že tyto jsou částečně neschopny zajišťovat potřebné podmínky vlastními silami;
> **Pomoc poskytovaná ve specifických životních situacích** – může se jednat příkladově o plánování rodičovství, resocializaci, zdravotní pomoc a další.

K základním metodám práce sociálního pedagogova pak Bakošová (2008, s. 60 – 62) řadí následující postupy:

Kompenzaci nevhodně působících podnětů;
Práci na posilování osobních kompetencí jednotlivce;
Poskytování podnětů respektujících individuální potřeby konkrétní osoby;
Plánování pozitivní perspektivy do budoucna;
Podporu seberealizace;
Výchovné poradenství a sociální poradenství;
Užívání preventivních metod působení;
Konzultační aktivity;
Supervizi a intervenci.

Volný čas

Hofbauer (2004, s. 13) při snaze o definici pojmu volný čas uvádí následující komentář: „*Volný čas (angl. leisure time, franc. le loisir) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a z nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“ Jedná se tedy o dobu, kde se laicky řečeno, může jedinec věnovat „čemu sám chce“.

Volný čas lze u jedince identifikovat také na základě konkrétních funkcí, které by měl tento naplňovat, mezi něž patři (Hofbauer, 2004, s. 13):

Odpočinek určený k regeneraci pracovních sil;
Zábavu coby způsob regenerace duševních schopností;
Osobnostní rozvoj, kdy se jedinec spoluúčastní na utváření kultury.

Z hlediska zvolené tematiky předkládaného textu je pak nutné poznamenat, že ve volném čase a jeho náplni lze rozlišovat aktivity dvou hlavních, od sebe se odlišujících, kategorií, kterými jsou **pohybové aktivity** a na druhé straně aktivity nesportovního charakteru (viz *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, 2002, s. 15 – 33).

Z hlediska pedagogického pak Pávková (2014, s. 12) poznamenává, že zvláštností volného času u dětí je ten fakt, že z hlediska výchovy je velmi žádoucí právě jeho pedagogické ovlivňování, a to z toho důvodu, že děti povětšinou ještě nemají dostatek zkušeností a dostatečně rozvinutou schopnost orientace v oblasti zájmových činností, díky čemuž je pro ně zásadní vhodně volené (empatické) vedení v této sféře jejich fungování. Autorka dále uvádí, že pro to, aby podobné vedení mohlo být ve svém konečném důsledku efektivní, je zcela nezbytné naplňovat podmínky pestrosti a přitažlivosti nabízených možností,

stejně jako nenásilnosti pedagogického vedení způsobem, který umožňuje dodržování zásady dobrovolnosti volny a vykonávání konkrétní aktivity, jež je pro volnočasové aktivity charakteristickou (Pávková, 2014, s. 12).

Životní styl

Jitka Machová (in: Machová a Kubátová, 2015, s. 15) uvádí, že „*Životní styl zahrnuje formy dobrovolného chování v daných životních situacích, které jsou založené na individuálním výběru z různých možností.*“ Z hlediska propojenosti s volnočasovými aktivitami tak v obou konceptech hrají hlavní roli dobrovolnost v rozhodování konkrétního jedince. Dle Machové tak lze životní styl definovat na základě souhry dobrovolného výběru chování jedince v konkrétní životní situaci, kdy tento volí z celé řady možností (in: Machová a Kubátová, 2015, s. 15). Dlouhodobé přetrvávání určitého typu volených možností pak ústí v životní styl charakteristický pro určitou osobu.

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.1 textu, tak jednou z hlavních složek podílejících se na utváření životního stylu jedince je taktéž:

Sport

Sportovně pohybová aktivita je dle autorů Blahutkové, Řehulky a Daňhelové (2005, s. 11) charakterizována coby simulátor pohybového zatížení na úrovni biologické, psychologické i sociální. Autoři dále uvádějí, Autoři dále uvádějí, že se jedná o jeden ze základních prvků, které u člověka přispívají ke zvyšování kvality jeho života a udržování statusu zdravého jedince (Blahutková, Řehulka a Daňhelová, 2005, s. 11).

Z hlediska pohybového je pak sport možné vymezit jako jeden ze základních typů pohybových aktivit, a to vedle takových činností, jakými jsou tanec, domácí práce, aktivní hra či transport, tělesná výchova či tělocvičná reakce (in: Pastucha, 2011, s. 32). Sport tedy neznamená totéž, co pohyb.

Zatímco pohyb lze považovat za zcela kruciální vyjadřovací prostředek člověka manifestující se prakticky skrze jakoukoli činnost, kterou jedinec provozuje (Blahutková, Řehulka a Daňhelová, 2005, s. 11), sport samotný představuje pouze jednu z variant podobně aktivně orientovaných činností. Pro sport jako takový je však pohyb jeho základním prvkem (Blahutková, Řehulka a Daňhelová, 2005, s. 11). Autoři Blahutková, Řehulka a Daňhelová (2005, s. 12) definují sport konkrétně v podobě pohybové činnosti: „*která se vyznačuje úsilím o co největší tělesný výkon či vítězství nad soupeřem.*“

Aktivizace

Dle Petráčkové a Krause (1998, s. 34) představuje pojem aktivizace cizí slovo, které lze chápat jako uvedení jedince do stavu činnosti. Zgolová (2003, s. 156 – 159) pak ve své publikaci poukazuje na fakt, že aktivizační činnosti lze nejčastěji situovat do tří hlavních oblastí lidského života, kterými jsou práce, péče o sebe sama a taktéž volnočasové aktivity. Právě tento poznatek je pro předkládaný text zcela zásadní informací.

K tematice aktivizace člověka pak lze u Zgolové (2003, s. 153 – 155) nalézt taktéž charakteristiku vhodně volené činnosti, jež u jedince vyvolává aktivní responsi v podobě jeho chování – tato charakteristika sestává z respektování následujících podmínek:

Aktivizační činnost podporující aktivitu jedince má svůj jasný účel;
Aktivizační činnost je volena a absolvována v souladu s principem dobrovolnosti;
Aktivizační činnost u konkrétní osoby navozuje příjemné (pozitivní) prožívání;
Aktivizační činnost musí být pro danou osobu společensky přijatelnou;
Aktivizační činnost nemá vést primárně k neúspěchu jedince, který ji absolvuje.

Z výše uvedených bodů tak lze vyvodit jednoduchý závěr týkající se nabídky volnočasových činností jakékoli populaci, skupině či jednotlivému člověku, kterou je zejména smysluplnost dané aktivity (Zgola, 2003, s. 148).

Sociální patologie

Průšová (2011, s. 3) definuje sociální patologii jako patologii společenského chování či jako projevy společensky nepřijatelných projevů v chování člověka. Gojová (2013, s. 10) pak uvádí, že sociální patologie je: „*souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů*." Lze tak říci, že veškeré projevy, jež konkrétní společnost v dané době a v konkrétním místě považuje za nežádoucí či nepřijatelné spadají do oblasti sociálních patologií. V souvislosti s tématem předkládaného textu je pak nutné upozornit zejména na ten fakt, že za sociální patologii lze považovat také ty projevy člověka, které poškozují jeho zdraví (srov. Gojová, 2003, s. 108 – 116), tedy například i nedostatek pohybové aktivity (sportu či jiných podobných činností) a pasivní životní styl.

Střední školní věk (pubescence)

Poslední definovaný pojem se týká konkrétní vývojové fáze v životě člověka, na níž bude z hlediska volby zkoumaného vzorku a vyhodnocování dat získaných na základě dotazníku v prakticky orientované části textu zaměřena pozornost autora, kterou je takzvaný střední školní věk. V problematice vymezení této věkové kategorie dětí se autoři z oblasti pedagogiky, ale také například vývojové psychologie často odlišují.

Pro účely našeho výzkumu bude využito rozdělení tak, jak jej ve své publikaci uvádějí autoři Langmeier s Krejčířovou (2007, s. 143), kteří jej označují termínem pubescence s věkovým vymezením v podobě intervalu interval 11 – 15 let věku.

2 VOLNÝ ČAS A ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL

Druhá kapitola textu je orientována na problematiku zdravého životního stylu ve spojení s aktivním přístupem k volnočasovým aktivitám. Náplní kapitoly budou zejména výsledky nejrůznějších výzkumných šetření zaměřujících se na aktivní či pasivní životní styl, trávení volného času české mládeže a závěrů, které z daných zjištění vyplývají.

2.1 Studie HBSC a sedavý životní styl českých školáků

Hamřík, Kalman, Bobáková a Sigmund (2012, s. 28) publikují studii zaměřenou na analýzu sedavého životního stylu a pasivní trávení volného času českých školáků, v níž prokazují, že více než 55 % dívek a více než 60 % chlapců tráví v rámci pracovního týdne před obrazovkou televizoru, DVD přehrávače či videorekordéru více než 2 hodiny denně, kdy nejvyšší frekvence podobných aktivit byla zaznamenána v rámci populace 13letých respondentů.

V rámci výzkumu prováděného na vzorku celkem 4425 respondentů (Hamřík, Kalman, Bobáková a Sigmund, 2012, s. 30) bylo u nadpoloviční většiny dotazovaných chlapců zaznamenáno jejich 2 a více hodinové hraní her na konzoli *Playstation*, dívky uváděly namísto této činnosti spíše aktivity, jako jsou surfování po internetu, e-mailování, či chatování. Studie též poukazuje na trend, kdy se vzrůstajícím věkem dětí narůstá také podíl těch, jež u počítače tráví minimálně dvě hodiny denně (Hamřík, Kalman, Bobáková a Sigmund, 2012, s. 30). Data, s nimiž autoři studie pracují byla získána v roce 2010, v rámci mezinárodního výzkumu HBSC, tedy *Health Behaviour in School Aged Children* (Hamřík, Kalman, Bobáková a Sigmund 2012, s. 28).

2.2 Klíče pro život a volný čas českých školáků

V rámci výzkumu *Klíče pro život* vyšla v roce 2012 publikace *Děti v ringu dnešního světa*, která (kromě jiného) přináší celou řadu zajímavých informací týkajících se současné populace dětí a dospívajících, a to právě také v oblasti trávení jejich volného času (viz Bocan a kol., 2012, s. 25 – 53). Zpráva byla publikována Národním institutem dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a v následujících odstavcích bude věnována pozornost informacím týkajícím se aktivit, volnočasové náplně a preferovaných činností českých školáků ve věku 11 – 15 let společně s uvedením zjištění týkajících se případného vlivu nejrůznějších činitelů, které určitý životní styl u této populace Čechů největší měrou utvářejí.

Z hlediska neorganizovaných volnočasových aktivit lze z publikovaných výsledků výzkumu (kterého se účastnilo celkem 2 238 respondentů ve věku od 6 do 15 let a probíhal na základě dotazníkového šetření doplněného následnými skupinovými rozhovory s konkrétně vymezenými populačními skupinami dětí (Bocan a kol., 2012, s. 5)) lze uvést následující zjištění pro populaci žáků ve věku 13 – 15 let:

> Žáci v 92 % případů uvedli, že v rámci mimoškolního času věnují svou pozornost **sledování televizního vysílání**;
>
> Z dalších aktivit, kterými tato skupina zaplňuje svůj volný čas pak lze jmenovat učení (uvedeno jako odpověď v 82 % všech případů); pobyt venku (65 % respondentů); návštěvy kamarádů (61 % respondentů); **internet** (53 % respondentů); **sledování filmů na DVD či PC/chatování** (celkem v 50 % případů);
>
> 37 % žáků se ve svém volnu věnuje **hraní počítačových her**;
>
> Odpověď „**nicnedělání**" jako možnost uvedlo 35 % dotazovaných žáků;
>
> K primárně aktivním volnočasovým činnostem žáci uvedli následující: 31 % dochází do sportovních kroužků; 36 % se věnuje sportu mimo organizace sportovních činností a 17 % uvedlo, že se aktivně věnují svým zájmovým činnostem nesportovního charakteru;
>
> Žáci ve svých odpovědích vnímají jako volnočasové aktivity také činnosti jako jsou nákupy (celkem 8 %) či dokonce fastfoody (4 % respondentů).

Výše uvedené odpovědi byly získány se vztahují k pravidelným činnostem pubescentů v době jejich volna – těmto aktivitám se dotazovaní věnují minimálně 2–3 x za týden (ale velmi často i denně) (Bocan a kol., 2012, s. 26).

Ačkoli se může zdát, že výsledky nejsou až natolik alarmující – z odpovědí lze usoudit, že přibližně 67 % dětí se věnuje nějaké sportovní aktivitě a v souhrnu přibližně 84 % žáků v pubescentním věku má tendenci se ve svém volnu věnovat svým zálibám – je nutné se soustředit i na další podrobnosti zjištěné výzkumem.

Z těchto podrobností vyplývá, že sledování televize se na pravidelné bázi věnuje více než 90 % všech žáků ve věku 13 – 15 let, že zaměření se na aktivity spojené s užíváním výpočetních technologií je patrné u více než poloviny respondentů, ale hlavně také to, že více než třetina pubescentů se ve svém volnu často nevěnuje žádné aktivní činnosti a jednoduše pouze „lenoší" (tedy nedělají dle svých vlastních slov nic).

Tyto výsledky lze považovat za známky sklonů k pasivnímu trávení volného času u českých žáků základních škol druhého stupně, které mohou ve svém důsledku vést k nabývání a postupnému upevňování nevhodných životních návyků, jež později (v období dospělosti) pravděpodobně povedou k rozvoji nezdravého životního stylu.

Bocan a kol. (2012, s. 27) taktéž uvádějí výsledky dotazování na náplň volného času dětí a dospívajících o víkendech, a to v případě, že respondenti zůstávají doma s dalšími členy své rodiny. Tyto výsledky lze (vzhledem ke stanované populaci, jíž si autor textu stanovil jako cílovou pro svůj výzkum – viz podkapitola 1.3) rozdělit na zjištění získaná u skupiny žáků ve věku 10 – 12 let a u skupiny žáků ve věku 13 – 15 let (Bocan a kol. 2012, s. 28).

> Ve skupině dětí ve věku 10 – 12 let byla výběrově získána následující data (Bocan a kol. 2012, s. 28):
>
> 84 % respondentů se ve volných víkendových dnech věnuje **sledování televizního vysílání**;
>
> 45 % dětí věnuje svůj čas a svou pozornost učení;
>
> 43 % dětí tráví svůj čas pobytem venku;
>
> 38 % respondentů uvedlo, že svůj čas zaplňuje návštěvami kamarádů;
>
> 32 % dětí naplňuje své volno sledováním filmových snímků na nosičích DVD či na počítači;
>
> 28 % dětí uvedlo odpověď na provozované volnočasové aktivity „**nicnedělání**“;
>
> 27 % respondentů tráví své volno **hraním počítačových her**;
>
> 24 % respondentů se věnuje **internetu** a 20 % **chatování**;
>
> 37 % respondentů dle svého vlastního vyjádření naplňuje víkendové dny sportovními aktivitami provozovanými mimo kroužky či jiné organizace; 8 % sportuje v rámci akcí organizovaných některou institucí; 1 % uvedlo, že se o víkendu věnuje svým zálibám nesportovního charakteru;
>
> Odpovědi typu nákupy či fastfoody zde nepřekračují hodnotu 2 %.

I mladší děti tak ve svém volnu (byť se jedná o víkendové dny, nikoli o dny všední) rozdělují v největším měřítku mezi činnosti spíše pasivního charakteru, zejména pak sledování televize, využívání počítače, sledování filmů a případnému „nicnedělání“. Přibližně třetina dotazovaných uvedla, že své víkendové dny tráví neorganizovanou sportovní činností.

Ve skupině dětí ve věku 13 – 15 let byla výběrově získána následující data (Bocana kol. 2012, s. 28):

81 % respondentů se ve volných víkendových dnech věnuje **sledování televizního vysílání**;

39 % pubescentů věnuje svůj čas a svou pozornost učení;

51 % pubescentů tráví svůj čas pobytem venku;

45 % respondentů uvedlo, že svůj čas zaplňuje návštěvami kamarádů;

41 % respondentů se věnuje **internetu** a 39 % **chatování**;

38 % pubescentů naplňuje své volno sledováním filmových snímků na nosičích DVD či na počítači;

31 % pubescentů uvedlo jako odpověď na provozované volnočasové aktivity „**nicnedělání**“;

30 % respondentů tráví své volno **hraním počítačových her**;

33 % respondentů dle svého vlastního vyjádření naplňuje víkendové dny sportovními aktivitami provozovanými mimo kroužky či jiné organizace; 10 % sportuje v rámci akcí organizovaných některou institucí; 2 % uvedlo, že se o víkendu věnuje svým zálibám nesportovního charakteru;

Odpovědi typu nákupy či fastfoody zde nepřekračují hodnotu 3 %.

Zde tedy dochází k určitému „kopírování“ návyků, které mají pubescenti zažité v pracovních dnech, kdy navštěvují školní zařízení. Opět je možné se tedy dozvědět, že naprostá většina respondentů o víkendu pravidelně sleduje televizi, popřípadě filmy na DVD; počítačovým aktivitám se věnuje více než třetina dotazovaných v nejrůznějších kategoriích, které s užíváním PC úzce souvisejí.

V oblasti sportovních aktivit dochází k výraznému poklesu četnosti výskytu institucionálně organizovaných aktivit oproti všedním dnům. Stejně tak je snížen též výskyt odpovědí trávení volna s kamarády a pobytem venku. Více než polovina dotazovaných uvedla, že víkendy naplňuje také pobytem venku.

Jako alarmující je možné vyhodnotit komentář Bocana a kol. (2012, s. 34) k výzkumu *Klíče pro život*, kteří uvádějí, že: „*Mezi staršími vůbec převažovaly sklony k relaxaci formou konzumu: nakoupit maximum věcí a pak si je užívat.*“ Za „starší“ děti je zde považována populace ve věku 12 – 15 let (viz např. Bocan a kol., 2012, s. 28).

V souvislosti s typickým, a ve výzkumu frekventovaně zastoupeným, příkladem pasivního trávení volna českých pubescentů formou sledování televizního vysílání pak Bocan a kol. (2012, s. 34) uvádějí, že jedinou překážkou či omezením ve vztahu ke „konzumaci“ tohoto

média jsou pouze sporadické zákazy ze strany rodičů. Podobné zákazy se však povětšinou netýkají možnosti trávení volného času před televizní obrazovkou, ale pouze výběru konkrétního televizního pořadu, který mohou rodiče považovat pro své potomky za nevhodný (Bocan a kol., 2012, s. 42). I tento fakt tak lze, v souvislosti se získanými výsledky dotazování, kdy bylo sledování televize ve všech třech výše zmiňovaných případech (tedy u všech dětí ve věku 10–15 let) detekováno jako nejfrekventovaněji uváděná volnočasová aktivita, považovat za poměrně alarmující. Tím spíše při komparaci uvedených výsledků s již dříve zmiňovanou podmínkou zdravého životního stylu, kterou je aktivně orientovaná volnočasová náplň člověka.

Jak mezinárodní, tak také domácí výzkumná šetření publikovaná za období posledních pěti let tak poukazují na fakt, že aktivní trávení volného času, a sportovní aktivity jako takové, jsou běžnou součástí života pouze menšiny českých pubescentů ve věku 11–15 let. Kapitola číslo 3 pak uvádí informace o tom, jakým způsobem se na volnočasových aktivitách a formování životního stylu této populace podílejí tři základní činitelé – rodina, škola a vrstevníci.

3 VLIV VYBRANÝCH FAKTORŮ

Bocan a kol. (2012, s. 6) důležitost působení rodiny, školy a vrstevníků na formování osobnosti a životního stylu českých dětí vystihují komentářem uvádějícím, že: „*je zřejmé, že čtyři oblasti, kterými jsme se zvlášť podrobně zabývali, hrají v životě dětí opravdu základní roli. Také proto je pracovně nazýváme „klíčoví hráči": Rodina, Škola, Kamarádi a Volný čas* ..." Rodině, škole a volnému času jsou také věnovány tři z pěti hlavních kapitol publikace *Děti v ringu dnešního světa* (Bocan a kol., 2012, s. 4).

3.1 Rodina

Rodina je dle Bocana a kol. (2012, s. 6) tradičním prostorem života dítěte a taktéž velmi významný faktor socializace dítěte, který bývá často považován dokonce za rozhodující činitel v této oblasti. Vzhledem k takto výrazné odpovědnosti rodinného prostředí při působení na dítě je tak možné rodinu považovat taktéž za velmi neopomenutelný zdroj podnětů formujících volný čas dítěte a jeho životní styl jako takový.

Kromě obecného významu rodiny pro život dítěte je možné se v publikaci *Děti v ringu dnešního světa* dočíst též poznámku uvádějící, že volný čas coby „mezera mezi školními a jinými naplánovanými povinnostmi" je doslova a do písmene otázkou pro rodinnou radu – v rámci rodiny by tak měly být pro dítě vybírány vhodné zájmové kroužky a sportovní aktivity, a to s ohledem na finanční možnosti rodiny a také lokální nabídku podobných činností (Bocan a kol., 2012, s 25). Jsou to právě možnosti rodiny (organizační, finanční apod.), na jejichž základě se rozvíjejí a během života dítěte také mění jeho volnočasová náplň (Bocan a kol., 2012, s. 25).

Svůj vliv na formování volnočasových aktivit dítěte by měli dle Bocana a kol. (2012, s. 26) rodiče uplatňovat zejména o víkendu, kdy nejsou přítomní v zaměstnání. Konkrétní vyjádření k vlivu rodiny na trávení volného času dítěte se autoři vyjadřují následujícím způsobem: „*řada dětí tráví o víkendu čas s rodiči, na chatách a chalupách, návštěvách prarodičů, jiných příbuzných či známých nebo na samostatných výletech. Při těchto rodinných aktivitách většinou nemají děti prostor k tomu, aby seděly u počítače, věnovaly se nákupům atd*." (Bocan a kol., 2012, s. 27) Právě rodiče tak mají o víkendových dnech velkou příležitost k „nasměrování" svých potomků k volnočasovým činnostem aktivního charakteru, ať už se jedná přímo o sportovní aktivity či jiný typ pohybového programu.

3.2 Škola

Škola je, na rozdíl od rodiny, tím prostředím, v němž děti od započetí povinné školní docházky tráví největší část bdělého dne celkem pět ze sedmi dní v týdnu (Bocan a kol., 2012, s. 6). Ve vztahu k dítěti lze školní prostředí pojímat jako „bránu do společnosti“ – prostor, kde děti a dospívající získávají či hlouběji rozvíjejí vlastní znalosti a dovednosti, učí se prosazování vlastních zájmů i názorů či postojů, přicházejí do styku s hodnocením vlastní osoby na jiném, než emotivním zakladu a jejich osobnost je formována na základě nevyhnutelného střetu se stanovenými společenskými normami, při jejichž porušení jsou vyvozovány určité důsledky (Bocan a kol., 2012, s. 6).

Škola v souvislosti s volnočasovými aktivitami nabízí žákům možnost aktivního trávení svého volna na takzvané institucionalizované bázi, nejčastěji skrze školská zařízení pro zájmové vzdělávání (tedy střediska volného času, školní kluby či školní družinu), případně také formou kroužků provozovaných přímo na školách a vedených samotnými učiteli, tedy formou neformálního vzdělávání (dříve označovaného jako mimoškolní výchova), (Bocan a kol., 2012, s. 44).

3.3 Vrstevníci

Kamarádi mají na život dětí zcela zásadní dopad, stávají se pro dítě či dospívajícího partnery (Bocan a kol., 2012, s. 6). Kamarádi se u dětí a dospívajících nejčastěji rekrutují právě z řad jejich vrstevníků, z tohoto důvodu jsou tyto pojmy užívány v textu v synonymním významu.

Kamarádi ze školy jsou u českých dětí ve věku 12 – 15 let na prvním místě pomyslného žebříčku osob, s nimiž dotyční tráví svůj čas; u skupiny dětí ve věku 10 – 12 let se pak jedná o třetí nejčastěji uváděnou možnost hned za rodiči a sourozenci, tedy za rodinnými příslušníky (viz Bocan a kol., 2012, s. 29). Tato informace tak jasně napovídá, že vliv vrstevníků na život pubescentů je značný a může se logicky odrážet také v oblasti trávení jejich volného času.

Vzhledem ke zjištěnému faktu, že jsou to právě rodiče, sourozenci a kamarádi, s kým v největší míře tráví české děti ve věku 10 – 15 let své všední dny (Bocan a kol., 2012, s. 29) lze z této informace vyvodit závěr, že rodina a kamarádi mají na formování časového rozvrhu pracovního týdne u pubescentů ten nevýraznější vliv. Co se týče vrstevníků, jejich podstatnou roli lze vyvodit z faktu uvedeného v podkapitole 3.2, tedy že pobyt ve škole

(kde se dítě v rámci své ale i dalších tříd setkává právě zejména se svými vrstevníky) je hlavní náplní všedních dnů dětí a dospívajících.

Vrstevníci jsou tak vedle rodinných příslušníků zřejmě druhou nejdůležitější skupinou osob mající vliv na volbu volnočasových aktivit pubescentů a formování jejich životního stylu.

Škola má pak co do formování volného času dítěte vliv zejména skrze vrstevníky, s nimiž se zde děti potkávají a utvářejí si z nich své kamarády – Bocan a kol. (2012, s. 29) v této souvislosti uvádějí značný rozdíl ve vlivu školních a neškolních kamarádů, s nimiž děti tráví svůj volný čas, kdy jsou to právě školní kamarádi, u nichž respondenti výzkumu *Klíče pro život* uváděli mnohem častěji, že s nimi tráví svůj čas 3x – 5x v týdnu.

Závěrem je pak k tematice trávení volného času, zejména toho neorganizovaného (ale nikoli výlučně) vhodné poznamenat následující komentář uvádějící, že: „*volný čas bychom neměli chápat jako dobu, ve které si děti prostě mohou dělat, co chtějí – zároveň by však měly mít možnost v něm zůstat samy sebou*.“ (Bocan a kol., 2012, s. 42).

Z uvedeného komentáře vyplývá nutnost vhodného působení na pubescenty ve směru jejich podněcování k aktivitám, které na ně mohou mít dlouhodobý pozitivní dopad, tedy určitým konkrétním činnostem, jež v sobě nevyhnutelně obsahují prvek nutné aktivizace daného jedince. V opačném případě pak totiž, jak již bylo prokázáno výsledky výzkumů v kapitole 2 předkládaného textu, často dochází k situacím, kdy dítě na základě vlastního úsudku
a preferencí tráví své volno nicnedělání, popřípadě činnostmi čistě konzumního či pasivního charakteru.

Pozitivním způsobem by měli na dítě v tomto ohledu působit zejména rodina a škola, jelikož právě tyto instituce jsou zastupovány dospělými osobami, u nichž lze předpokládat nejen obecný zájem na dobrém prospívání dětí a dospívajících, ale také znatelně větší zkušenosti a lepší orientaci v oblasti nakládání s volným časem, které tak mohou na základě svého vhodně voleného přístupu dítěti nenásilným způsobem předávat a formovat tak jeho životní styl směrem, který bude aktivním a bude jej možné považovat za „zdravý“. Takto položené základy vhodného nakládání s volnočasovou dotací tak představuje velkou investici do budoucího, dospělého, života českých pubescentů.

Motivace a vhodný příklad ze strany rodičů či pedagogů ve školním prostředí pak může dopomoci k řešení problému, s nímž se lze setkávat u populace dětí ve věku 12–15 let,

které dle Bocana a kol. (2012, s. 43) v zásadě: „*velmi dobře vědí, co dělat nechtějí, ale vůbec nevědí, co by dělat chtěly.*“ Podobné dilema může vycházet ze sedavého způsobu života, kterým jsou děti znuděné, a tudíž nejsou dostatečně motivované k aktivnímu převzetí iniciativy v oblasti volnočasových aktivit, ovšem stejně tak je možné, že je podobný postoj pubescentů podporován inaktivitou, a tudíž je nutné podobný „bludný kruh nicnedělání“ co nejdříve přerušit. V tomto ohledu je pak asistence či přinejmenším inspirace dospělou osobou (rodičem, pedagogem), případně vrstevníkem, základním předpokladem ke změně.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÝVÝZKUM

Čtvrtá kapitola bakalářské práce pojednává o přípravě výzkumného šetření, kdy si nejprve stanovíme výzkumný problém, který nám udává směr výzkumu. S tím souvisí i cíle, které jsou stanoveny prostřednictvím výzkumných otázek, na které chceme odpovědět. Dále je popsán výběr výzkumného souboru, metoda a technika sběru dat. Vyhodnocení je pomocí grafů, které nám ukazují absolutní i relativní četnost.

4.1 Výzkumný problém

Stěžejním bodem celého výzkumu je stanovení výzkumného problému. Prezentuji ho otázkou:

Jaký vliv na aktivní trávení volného času dětí má rodina, škola či vrstevníci?

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem mé bakalářské práce je zjistit, zda má vliv rodinné, školní, vrstevnické prostředí na aktivní trávení volného času dětí ve Zlínském kraji a jestli mají děti dostatek sportovního vyžití.

K vymezení cíle si stanovíme následující otázky:

1) Jaký vliv má na aktivní trávení volného času zlínských dětí druh či typ jejich školy?

2) Jaký vliv mají na aktivní trávení volného času zlínských dětí jejich rodiče?

3) Jaký vliv mají na aktivní trávení volného času zlínských dětí jejich kamarádi?

4.3 Výzkumný soubor

Základním souborem pro účel výzkumu byli žáci Základních škol ve Zlínském kraji. Výběrový soubor tvořili žáci druhého stupně základních škol ve Zlíně. Druh výběru byl tedy záměrný (dostupný). Výzkum byl realizován prostřednictvím žáků druhého stupně 9. Základní školy, 4. Základní školy (bez rozšířené sportovní výuky) a 1. Základní školy Emila Zátopka (s rozšířenou sportovní výukou) ve Zlíně. Výzkumu se zúčastnilo celkem 165 respondentů. Dotazník byl uveřejněn na internetu, byl anonymní. Žádný dotazník nebyl pro neúplnost vyřazen.

4.4 Výzkumná technika

Ve výzkumu jsem použila kvantitativní techniku zkoumání, jelikož bylo potřeba odpovědět na otázku „Jaký vliv na aktivní trávení volného času dětí ve Zlíně má jejich rodina, škola nebo kamarádi?“ Chráska (2007, s. 12) charakterizuje kvantitativně orientovaný výzkum v pedagogice jako „záměrnou systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy mezi pedagogickými jevy.“ Kvantitativní technika výzkumu svou podstatou vychází z pozitivizmu, pracuje s objektivními fakty, je deduktivní, pracuje se v něm s hypotézami, které se v závěru výzkumu buď potvrdí, nebo vyvrátí. Pro tento typ výzkumné techniky je charakteristické, že nejvíce úsilí se do něj vkládá na počátku, ve fázi jeho přípravy. Později, v průběhu výzkumu, se pouze hodnotí výsledky podle předem dané struktury. Obvykle pracuje s velkým množstvím respondentů (výzkumný vzorek) a výsledky daného výzkumu tím pádem uplatňuje na celou zkoumanou populaci. Celkový charakter výzkumu je tak obecný a objektivní, že jej lze kdykoliv zopakovat znovu. Výzkumnými metodami v kvantitativně orientovaných výzkumech je dotazník, experiment, statistické testy nebo pozorování. (Sebera, 2012).

4.5 Výzkumná metoda

Výzkumnou metodou jsem zvolila dotazník, jelikož jsem měla za to, že prostřednictvím tohoto typu dotazníku se dostanu k nejlepším možným relevantním výsledkům. Dotazník charakterizuje Chráska jako „soustavu předem připravených a formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.“ (Chráska, 2007, s. 163). Mezi výhody takovéto výzkumné metody patří např. relativně snadná konstrukce nebo ekonomicky výhodné a rychlé získání velkého objemu dat od velkého počtu dotazovaných. Riskantní je ovšem laické sestavení dotazníku či jeho použití na nesprávném výběrovém vzorku. Takový dotazník má potom slabou výpovědní hodnotu.

5 PREZENTACE VÝSLEDKU KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU

Pátá kapitola se zabývá grafickým znázorněním výsledků kvantitativního výzkumu.

Stanovením absolutní a relativní četnosti.

Otázka č. 1 – Pohlaví

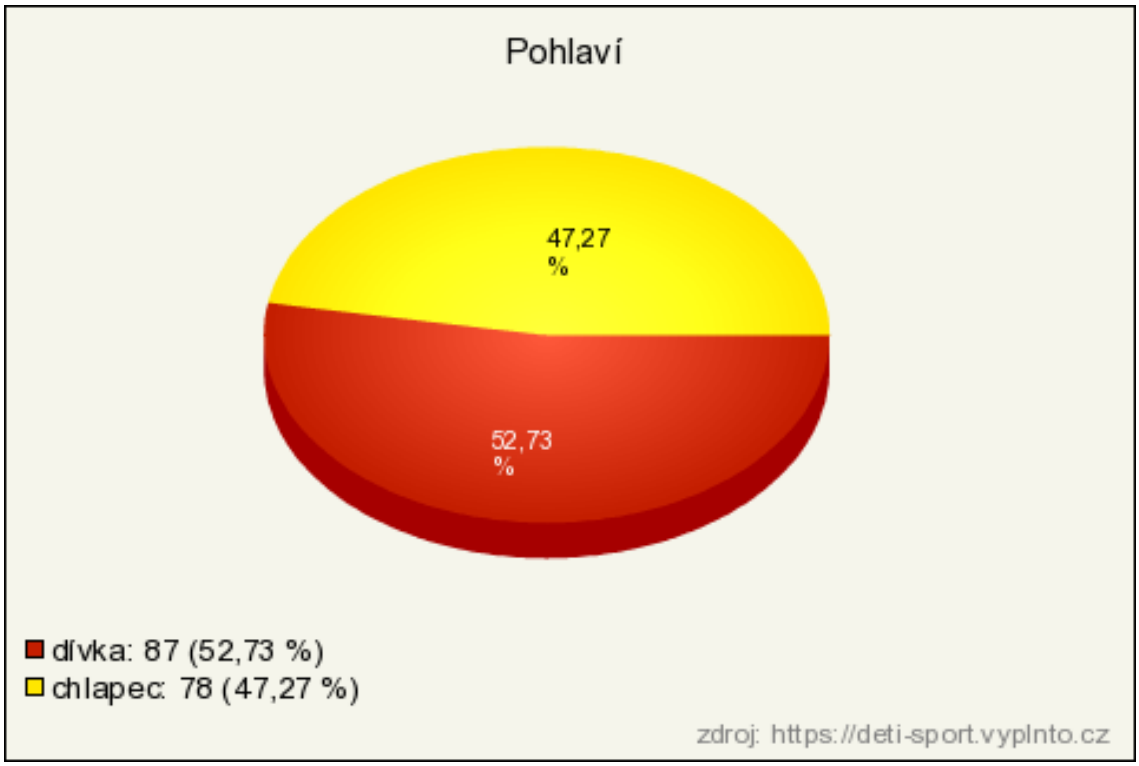

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

První z otázek dotazníku mapovala pohlaví respondentů.

Z grafu je zřejmé, že většina 87 respondentů byly dívky a 78 chlapci. Relativní četnost je 52,73 % dívky a 47,27 % chlapci.

5.1 Vliv školy na aktivní trávení volného času

Otázka č. 2 – Kterou třídu navštěvuješ?

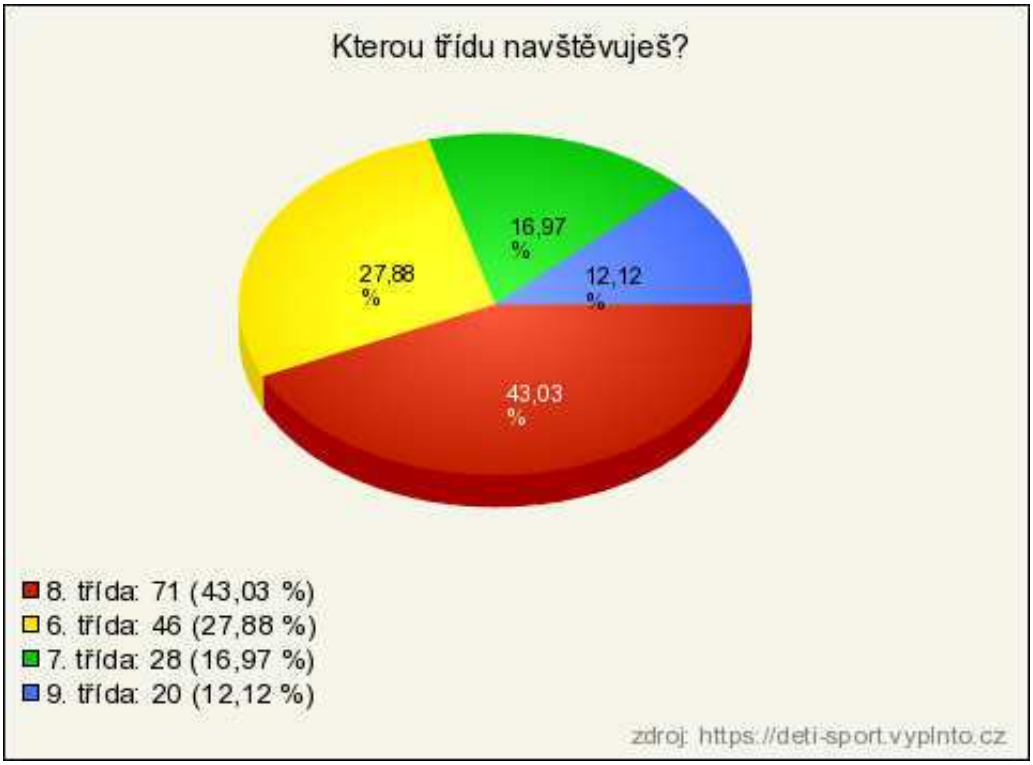

Graf č. 2 – Věková struktura výběrového souboru respondentů (školní třída)

Druhý graf našeho výzkumu ukazuje věkovou strukturu respondentů.

Z grafu je patrné, že 71 respondentů navštěvuje 8. třídu, 46 6. třídu, 28

7. třídu a 20 9. třídu druhého stupně základní školy. Relativní četnost – 8. třída

43,03 %, 6. třída 27,88 %, 7. třída 16,97 % a 9. třída 12,12 %.

Otázka č. 3 – Jakou základní školu navštěvuješ?

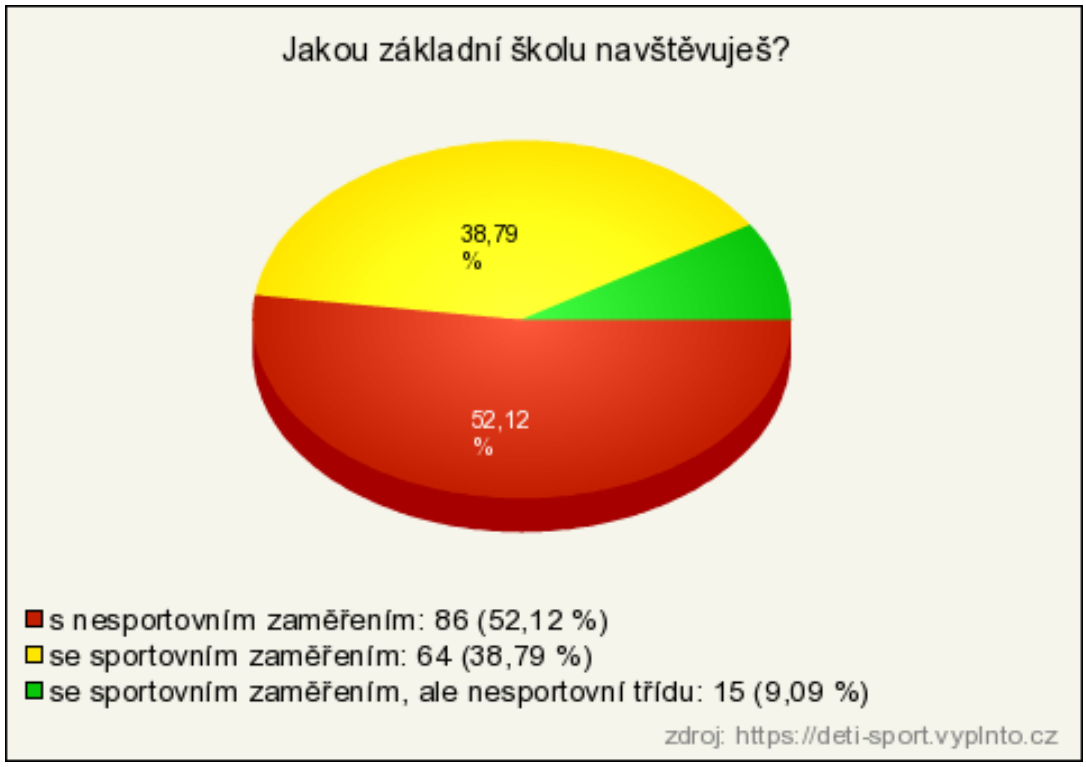

Graf č. 3 – Navštěvovaná základní škola

Třetí graf znázorňuje, jestli respondenti navštěvují základní školu se sportovním zaměřením, se sportovním zaměřením, ale nesportovní třídu nebo základní školu bez sportovního zaměření.

Graf jednoznačně ukazuje, že většina respondentů v našem výzkumu navštěvuje základní školu bez sportovního zaměření tj, 86, 64 navštěvuje školu se sportovním zaměřením a zbývajících 15 respondentů se sportovním zaměřením, ale nesportovní třídu. Relativní četnost z grafu vyplývá 52,12 % navštěvuje základní školu s nesportovním zaměřením, 38,79 % s se sportovním zaměřením a 9,09 % se sportovním zaměřením, ale nesportovní třídu.

Otázka č. 4 – Baví Tě hodiny tělesné výchovy ve škole?

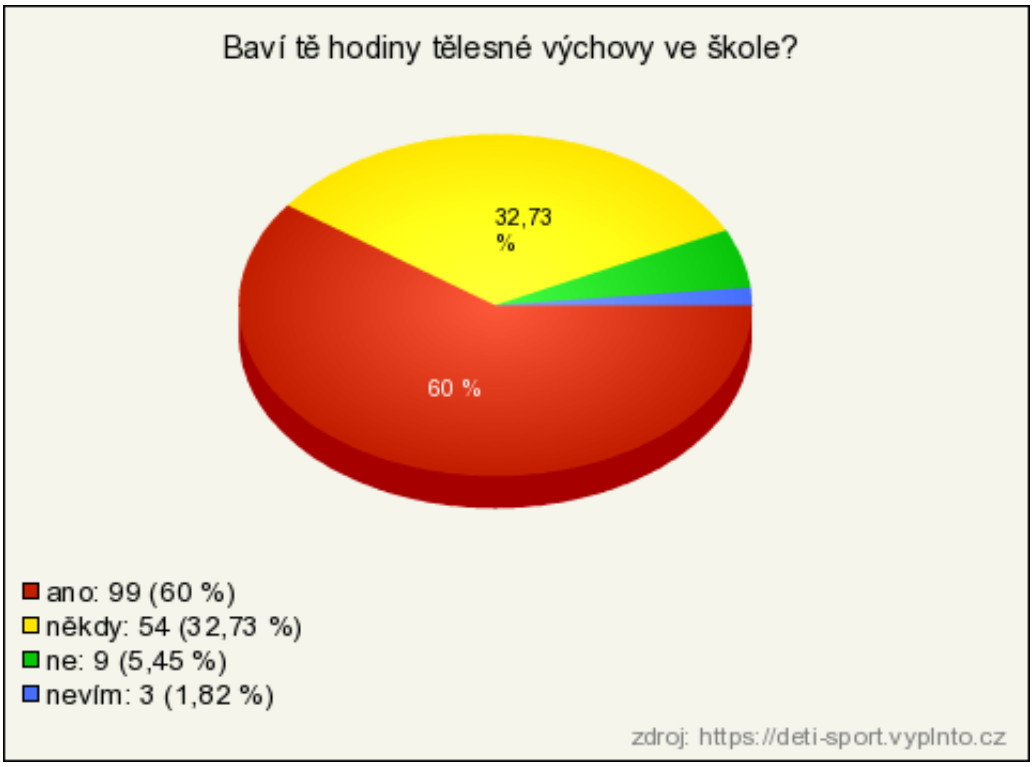

Graf č. 4 – Hodnocení tělesné výchovy ve škole

Čtvrtý graf znázorňuje názor respondentů, jsou-li vyučovací hodiny tělesné výchovy na škole pro ně zábavné. Většina respondentů 99 odpověděla, že ano. Odpověď na otázku někdy zvolilo 54 respondentů, 9 zvolilo odpověď ne a pouze 3 nevím. V grafu relativní četnost ukazuje, že 60 % respondentů hodnotí hodiny tělesné výchovy pozitivně, odpověď někdy 32,73 %. Odpověď ne zvolilo 5,45 % respondentů a nevím 1,82 %.

Otázka č. 5 – Kolik hodin týdně věnuješ sportu ve svém volném čase?

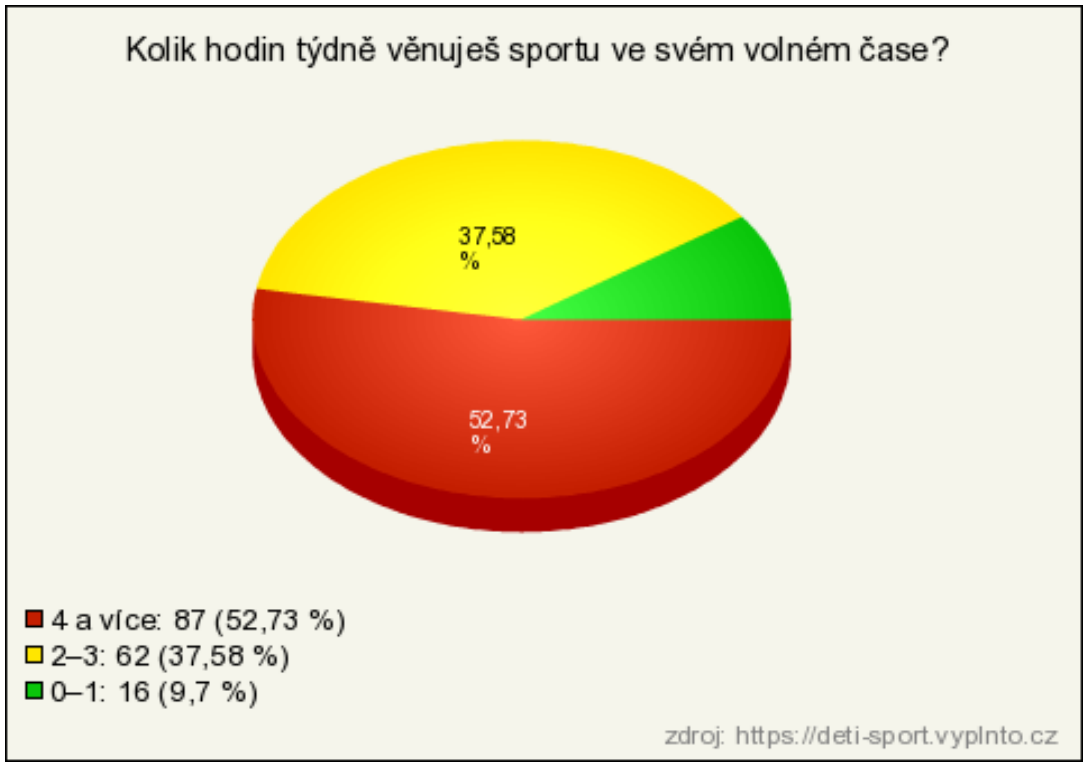

Graf č. 5 – Četnost sportovních aktivit respondentů

Na otázku č. 5 nejvíce respondentů 87 odpovědělo 4 a více hodin, 62 se týdně věnuje sportu 2-3 hodiny a 16 pouze 0-1 hodinu. Relativní četnost je více jak polovina 52,73 % respondentů sportu věnuje 4 a více hodin týdně, 2-3 hodiny je to 37,58 % a nejméně 9,7 % pouze 0-1 hodinu.

Otázka č. 6 – Sportu se věnuješ?

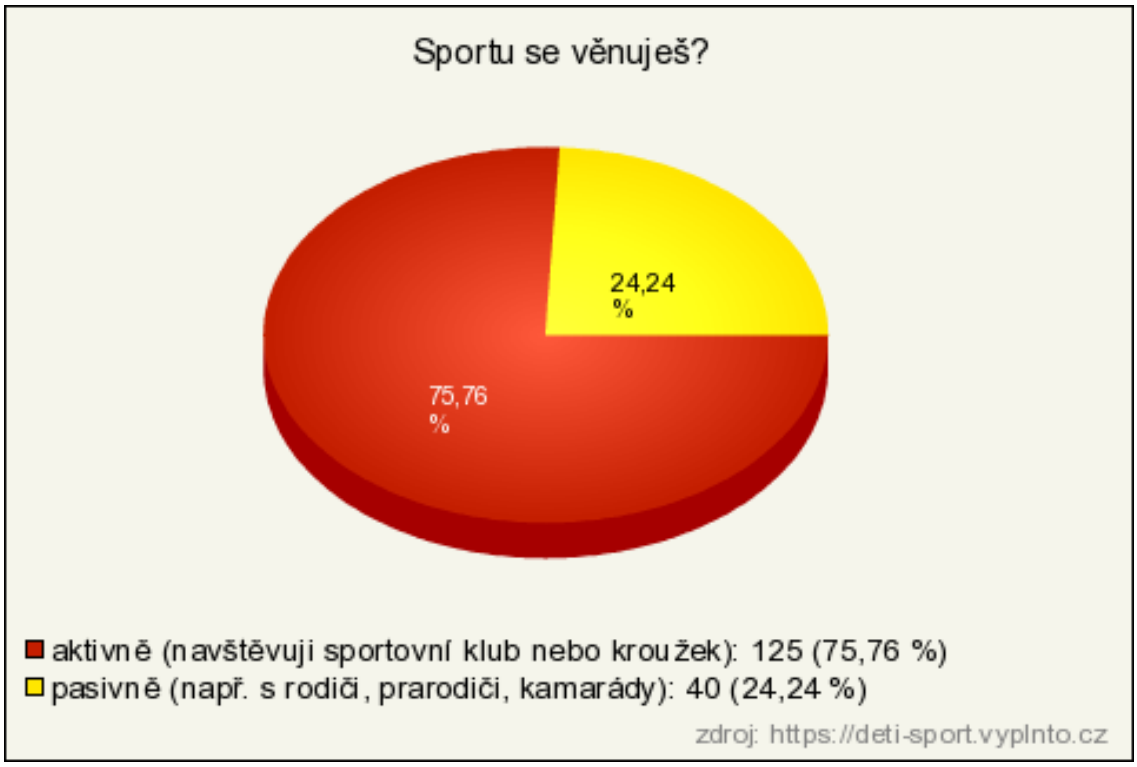

Graf č. 6 – Aktivní nebo pasivní věnování se sportu

Graf č. 6 výzkumu ukazuje, kolik respondentů se věnuje sportu aktivně, nebo jen pasivně.

Z grafu je patrné, že většina respondentů 125 se věnuje sportu aktivně a 40 pasivně.

Relativní četnost je 75,76 % respondentů se věnuje sportu aktivně a 24,24 % z celkového počtu pasivně.

Otázka č. 7 – Jaký sport upřednostňuješ?

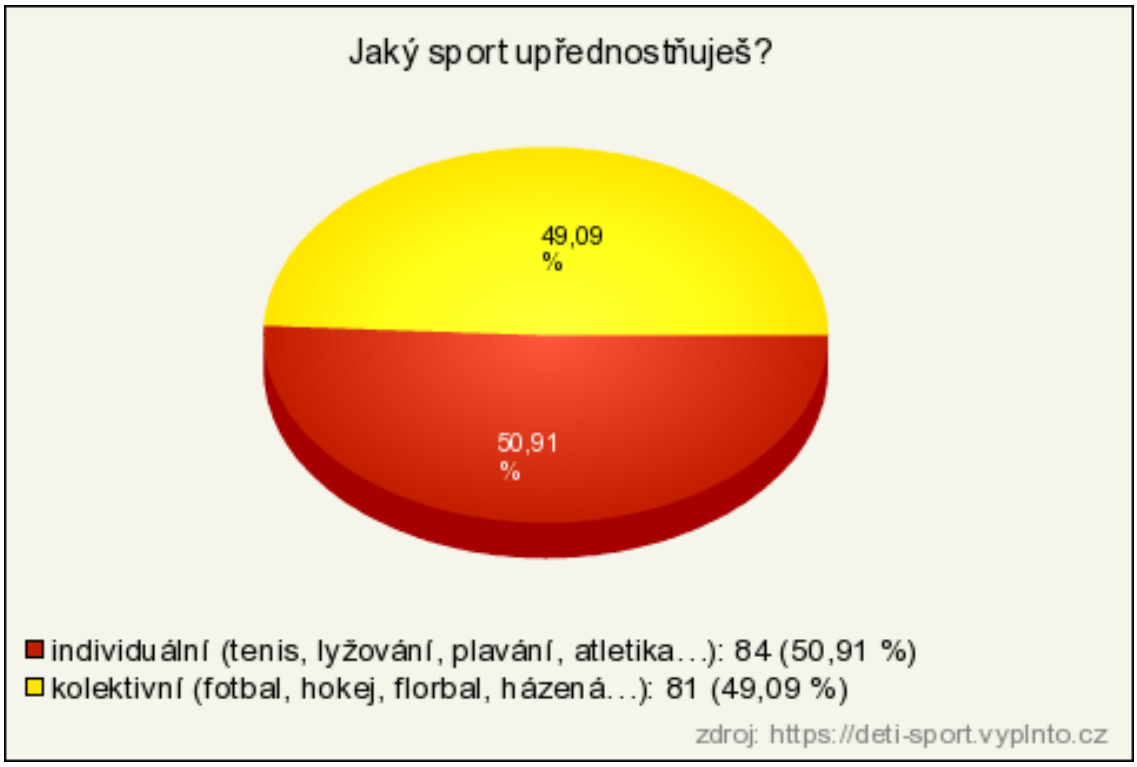

Graf č. 7 – Druh sportu, který respondenti upřednostňují

Sedmý graf znázorňuje, zda se respondenti upřednostňují kolektivní či individuálnímu druh sportu.

Graf jednoznačně ukazuje, že nadpoloviční počet respondentů v našem výzkumu upřednostňuje individuální druh sportu a to celkem 84 respondentů a 81 dává přednost kolektivnímu druhu sportu. Relativní četnost – 50,91 % upřednostňuje individuální sport a 49,09 % pasivní.

Otázka č. 8 – Máš možnost ve svém volném čase navštěvovat sportoviště?

Graf č. 8 – Možnosti navštěvování sportovišť

Na otázku, jestli respondenti mají možnost ve svém volném čase navštěvovat sportoviště nadpoloviční většina 139 odpovědělo ano a pouze 29 respondentů odpovědělo záporně. Relativní četnost je 84,24 % kladná odpověď, záporná 15,76 %.

Otázka č. 9 – Myslíš si, že ve Zlíně je dostatek sportovního vyžití?

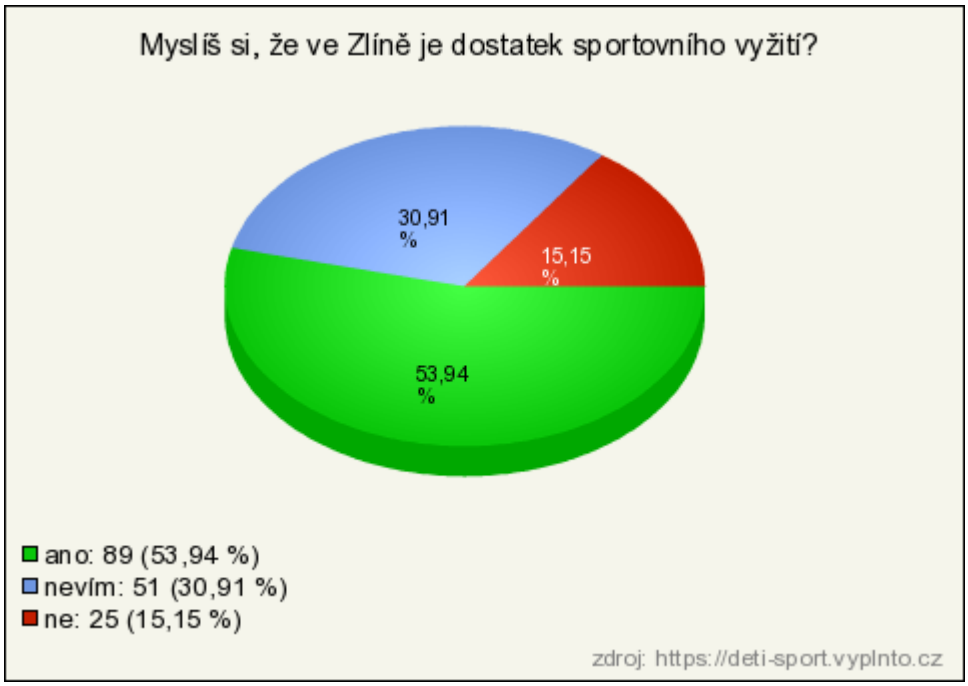

Graf č. 9 – Sportovní vyžití ve Zlíně

Respondenti kladně odpověděli v 89 případech. Odpověď nevím zvolilo 51 respondentů a ne 25. Relativní četnost – kladná odpověď 53,94 %, nevím 30,91 % a záporná 15,15 %.

5.2 Vliv rodiny na aktivní trávení volného času dětí

Druhý výrok mapoval, zda na dítě a jeho sportovní zájem měla vliv rodina (rodiče) už od raného dětství a zdali jsou rodiče sportovně aktivní.

Otázka č. 10 – Byl/a jsi od malička veden/a ke sportu?

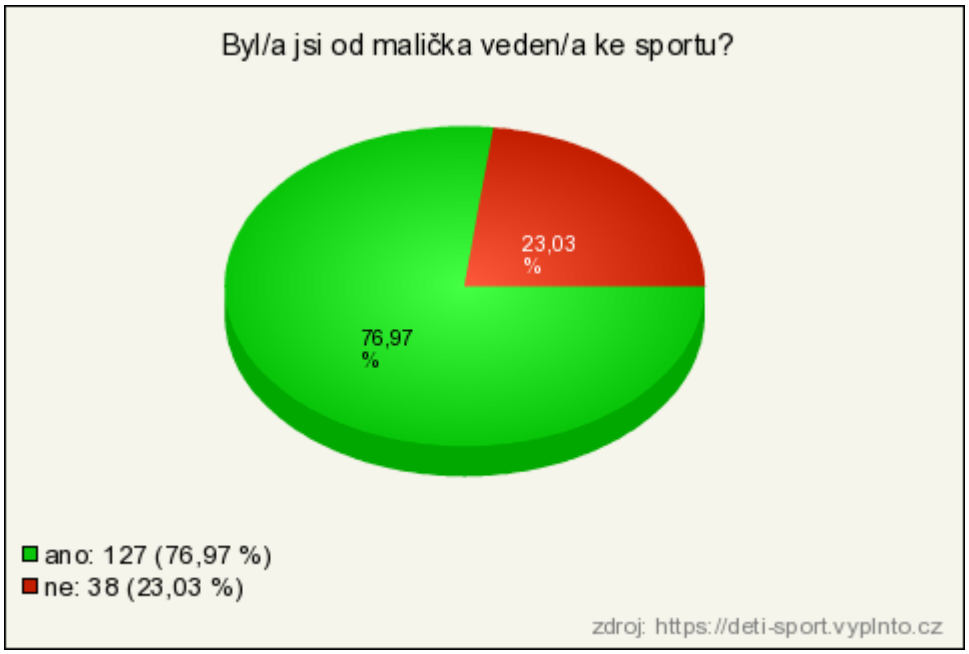

Graf č. 10 – Vliv rodiny ve vztahu ke sportu

Desátý graf popisuje, od jakého věkového období se děti sportu věnují. Z grafu vidíme, že nadpoloviční většina dětí 127 byla vedena ke sportu již od malička. Záporně z celkového počtu respondentů odpovědělo pouze 38. Relativní četnost – odpověď ano 76,97 %, odpověď ne zvolilo 23,03 %.

Otázka č. 11 – Kdo tě přivedl ke sportu?

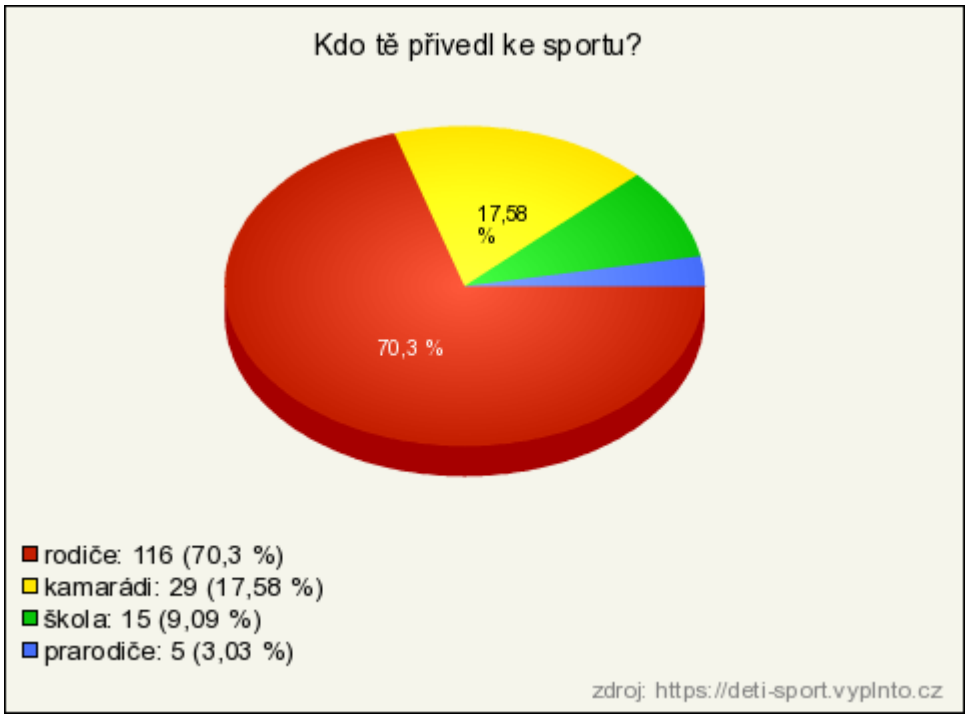

Graf č. 11 – Kdo Tě přivedl ke sportu

Naprostá většina 116 respondentů na otázku uvedlo, že ke sportu je přivedli rodiče.

Kamarády označilo 29 respondentů, 15 se věnuje sportu díky škole a nejméně 5 označilo prarodiče. Relativní četnost – rodiče 70,3 %, kamarádi 17,58 %, škola 9,09 % a prarodiče 3,03 %.

Otázka č. 12 – Jsou rodiče sportovně aktivní?

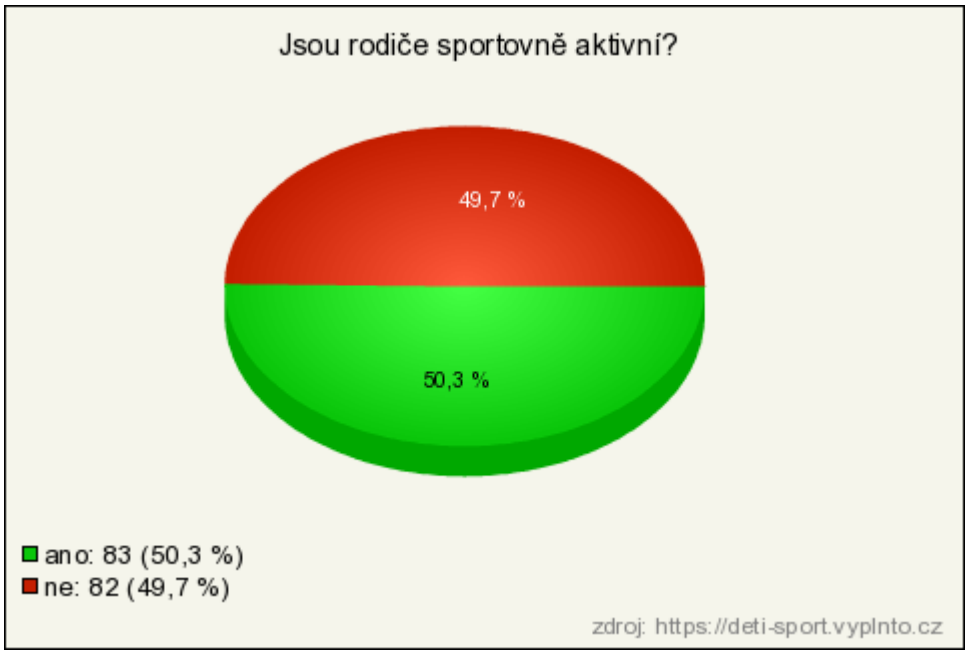

Graf č. 12 – Aktivita rodičů ve sportu

Graf ukazuje téměř vyrovnaný poměr mezi sportovně aktivními rodiči 83 a rodiči, kteří se sportu nevěnují. Relativní četnost – sportovně aktivní rodiče 50,3 % a sportovně pasivní 49,07 %.

5.3 Vliv přátel na motivaci dětí ke sportu

Otázka č. 13 – Poznáváš díky sportu nové kamarády?

Graf č. 13 – Sport jako prostředek k seznamování se

Výrok mapoval, jestli děti považují sport za aktivitu, skrz kterou se seznamují s ostatními.

Naprostá většina 150 respondentů volilo odpověď ano, pouze 15 z celkového počtu dotázaných 165 odpovědělo ne. Relativní četnost – odpověď ano 90,91 % a ne 9,09 %.

Otázka č. 14 – Jsou pro tebe kamarádi motivací k věnování se sportu ve volném čase?

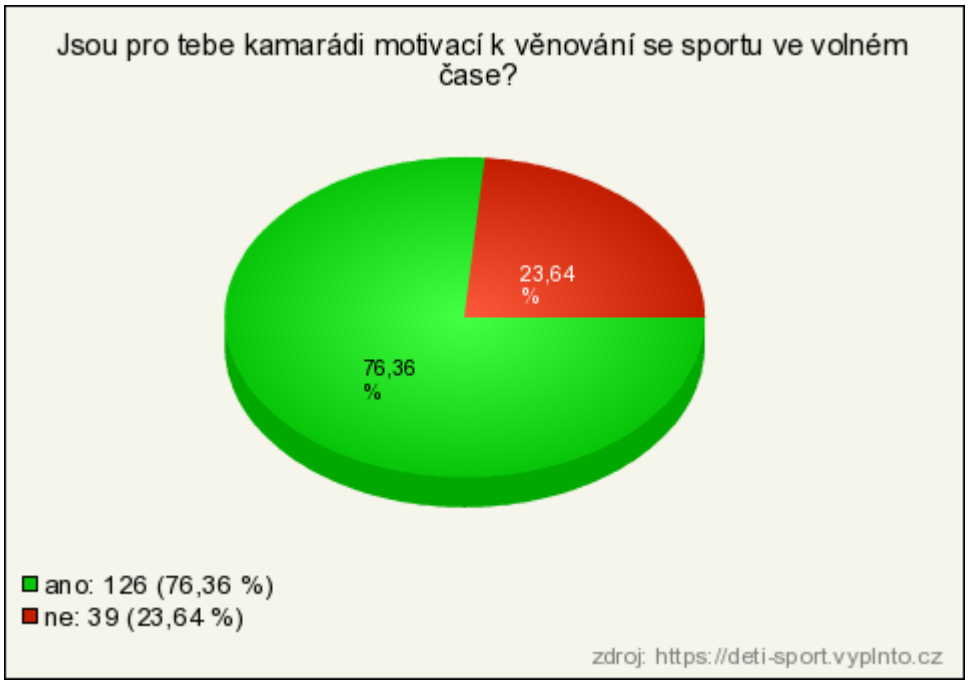

Graf č. 14 – Motivace kamarádů k věnování se sportu

Přátelé jsou pro děti motivací k pokračování ve sportovních aktivitách. Otázka zjišťovala, zda děti ke sportovním aktivitám pojí jejich přátelské vazby. Na tuto otázku kladně odpovědělo 126 respondentů a pouze 39 záporně. Relativní četnost – 76,36 procent, že kamarádi jsou motivací pro věnování se sporu ve volném čase a 23, 64 % volilo odpověď, že nejsou.

Otázka č. 15 – Myslíš si, je sport důležitý pro Tvé zdraví?

Graf č. 15 – Důležitost sportu pro zdraví

Významnost pro zdraví respondentů kladně hodnotilo 153, odpověď nevím zvolilo pouze 12. Relativní četnost – kladná odpověď 92,73 %, nevím 7,27 %.

6 INTERPRETACE DAT A DISKUSE

Z grafu č. 1 vyplývá rovnoměrné zastoupení obou pohlaví v našem výzkumu. Je tedy zřejmé, že daný vzorek respondentů je reprezentativní, má validní vypovídací hodnotu. Pro následné hodnocení (i celkovou kvalitu samotného výzkumu) je toto základním předpokladem.

Jaký vliv má na aktivní trávení volného času zlínských dětí druh či typ jejich školy?

Graf č. 2 nám dále popisuje věkovou strukturu daného vzorku respondentů. Zde jednoznačně převažují žáci 8. třídy, následováni třídou 6. zastoupení žáků 7. a 9. tříd je zde marginální, v součtu zhruba jen ¼ respondentů. Zde je třeba přihlédnout k této skutečnosti. Naštěstí je počet – poměr „slabých" a „silných" ročníků a z uvedeného grafu je patrné, že celkové zastoupení žáků 8. a 9. třídy je jen lehce nad ½ z celkového počtu respondentu. S přihlédnutím k tomuto faktu lze i z tohoto hlediska považovat daný vzorek respondentů za reprezentativní.

Graf č. 3 nám uzavírá první část výzkumu, kde jsme zjišťovali zaměření základní školy respondentů. Z tohoto grafu je zřejmá vyváženost daného vzorku respondentů, a to v tom ohledu, že počet žáků navštěvujících školu s nesportovním zaměřením je téměř totožný s počtem žáků, kteří navštěvují školu se zaměřením sportovním. Toto je důležité pro celkovou prezentaci tohoto výzkumu. Výsledky jsou dány přes celé spektrum jak pohlaví, tak věkové, a v neposlední řadě i co se sportovního zaměření týče.

V závěru této části výzkumu, vzhledem k výše uvedenému, lze prohlásit, že vzorek respondentů, kteří náš dotazník vyplnili, je dostatečně reprezentativní.

Graf č. 4 vyjadřuje subjektivní hodnocení hodin tělesné výchovy ve škole. Překvapivě zde vidíme, téměř 2/3 žáků tělesná výchova na školách baví. A další 1/3 žáků baví někdy. Pouze marginální skupinu respondentů hodiny tělesné výchovy nebaví. Naprostou většinu, cca 92 % žáků, tedy alespoň někdy, baví hodiny tělesné výchovy ve škole. Toto je překvapivé zjištění, vzhledem k tomu, jak je kvalita výuky v hodinách tělesné výchovy celkově ve společnosti hodnocena.

V grafu č. 5 vidíme kvantitativní rozsah věnování se sportu ve volném čase respondentů. Nadpoloviční část žáků se sportu věnuje ve volném čase 4 a více hodin týdně. Zde je třeba připomenout, že v rámci tohoto výzkumu jsem nerozlišovala mezi sportovními aktivitami v rámci nějakého sportovního kroužku, anebo zcela volnočasovými sportovními aktivita-

mi. Je zde tedy důležité, jestli dané dítě určité sportovní kroužky navštěvuje. Tento fakt se mohl projevit v četnosti odpovědi „4 a více“ hodin.

Graf č. 6 nám ukazuje, že ¾ respondentů jsou aktivními sportovci. Zde je vidět, že rodiče mají zájem vést děti ke sportu, podporují je v tom.

Z grafu č. 7 vyplývá, že v našem vzorku respondentů mají individuální sporty stejné zastoupení jako sporty kolektivní. Toto ukazuje, že společnost, jako taková, nepreferuje jednu formu sportu na úkor druhé.

Graf č. 8 nám ukazuje smutnou skutečnost, že je stále hodně žáků, kteří nemají možnost ve svém volném čase navštěvovat sportoviště.

Výsledky z grafu č. 9 nám podtrhují skutečnost zjištěnou z Grafu č. 8. Téměř identický počet respondentů konstatoval, že ve Zlíně dle jejich názoru není dostatek sportovního vyžití.

Jaký vliv mají na aktivní trávení volného času zlínských dětí jejich rodiče?

Graf č. 10 reprezentuje přístup rodičů žáků ke sportovní výchově. ¾ žáků byli od malička vedeny ke sportu. Tento graf je téměř identický s grafem č. 6, který nám ukazuje, že ¾ dětí jsou aktivními sportovci. Otázkou je, jestli existuje korelace mezi oběma grafy. Při podrobnější analýze výsledků bylo zjištěno, že 2/3 dětí, které odpověděly, že jsou aktivními sportovci, taktéž odpovědělo, že jsou od malička vedeny ke sportu. Zde je vidět zcela zásadní vliv rodičů na vztah dětí ke sportu.

Graf č. 11 nám potvrzuje výše uvedené konstatování ohledně vlivu rodičů. Téměř tři čtvrtiny respondentů zde potvrzuje, že je ke sportu přivedli rodiče.

Z grafu č. 12 je patrno, že pouze polovina rodičů je sportovně aktivní. Vzhledem k výsledkům grafů č. 10, 11 a 12 je zřejmé, že část rodičů není sportovně aktivních, ale po svých dětech sportovní aktivity vyžaduje.

Jaký vliv mají na aktivní trávení volného času zlínských dětí jejich kamarádi?

Graf č. 13 uvádí poslední okruh otázek. Devět z 10 respondentů konstatuje, že díky sportu poznává nové kamarády. Je zde tedy jednoznačně prokázán pozitivní vliv sportu jako takového.

Dle výsledků v grafu č. 14 jsou pro 3/4 respondentů kamarádi motivací. Je zde patrné, že „příklady táhnou“ a pozitivní motivace má na děti vliv, i co se sportu týče.

V závěrečném graf č. 15 respondenti jednoznačně konstatují, že je sport důležitý pro jejich zdraví. Potvrzují tak známou skutečnost, že pohybové aktivity jsou v tomto věku pro děti podstatným přínosem v jejich fyzickém, ale i sociálním rozvoji. Zde bych ráda vyzdvihla skutečnost, že z celkového počtu 165 respondentů se ani jeden nevyjádřil záporně na uvedenou otázku, což je pozoruhodné.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá ovlivňováním aktivního trávení volného času a postoji k tělesné výchově žáků základních škol ve Zlíně. Přináší výsledky výzkumu k bakalářské práci, a zároveň se teoreticky zabývá tématem sportovní aktivity dětí. Téma je v práci zpracováno v kontextu prevence sociálně patologických jevů u současných žáků mladšího školního věku. Práce byla rozdělena celkem do šesti kapitol. První tři kapitoly jsou věnovány teoretické části, a zbývající tři kapitoly obsahuje část praktickou. Kapitoly na sebe logicky navazují. Přílohou k práci je vzor vypracovaného dotazníku pro žáky. Prevence bude vždycky hrát v oblasti sociální pedagogiky stěžejní roli. I proto jsem si jako téma mé práce vybrala sport, jako metodu prevence pro děti. Výsledky výzkumu navíc potvrdily, že dětem záleží na způsobu trávení volného času a že je pro ně důležitá organizace aktivit ve volném čase. Proto si myslím, že je důležité na tuto skutečnost poukázat veřejně a zasazovat se o prosazení nejrůznějších dotací pro tuto oblast.

Výsledky výzkumu potvrdily skutečnost, že rodina opravdu ovlivňuje trávení volného času. Od dětství rodiče vedou děti ke sportovním aktivitám. Dále jsme zjistili, že respondenty baví tělesná výchova, často se věnují aktivně a dobrovolně pohybovým aktivitám a mohou využívat veřejné sportoviště. Vrstevníci jsou také motivací k aktivně strávenému času. Díky sportu respondenti navazují i nové známosti a přátelství.

Doporučení:

Jednou z kompetencí sociálního pedagoga dle M. Procházky (2012) je kompetence preventivní. Sociální pedagog může působit preventivně na primární nebo na sekundární úrovni. Oblast ovlivňování volného času širokého okruhu dětí patří do prevence primární. Proto bych práci k prostudování doporučila především všem sociálním pedagogům, vychovatelům, trenérům a pedagogům volného času, kteří pracují s dětmi na základních školách. Pevně doufám, že jim práce ukáže správný směr pro jejich další práci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

[1] BAKOŠOVÁ, Zlatica (2008). *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-969944-0-3.

[2] BLAHUTKOVÁ, Marie, Evžen ŘEHULKA a Šárka DAŇHELOVÁ. *Pohyb a duševní zdraví*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-108-1.

[3] BOCAN, Miroslav a kol. (2012). *Děti v ringu dnešního světa: hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. ISBN 978-80-87449-24-0.

[4] CAMERON, Claire, MOSS, Peter (ed.) (2011). *Social pedagogy and working with children and young people: Where care and education meet*. London: Jessica Kingsley Publishers. ISBN 978-1-84905-119-4.

[5] GOJOVÁ, Vendula (2013). *Sociální patologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-369-9.

[6] HAMŘÍK, Zdeněk, KALMAN, Michal, BOBÁKOVÁ, Daniela a Erik, SIGMUND (2012). Sedavý životní styl a pasivní trávení volného času českých školáků. *Pohybová aktivita populace*. s. 28 – 39 [online]. 2017 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: Dostupné z: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1432570266.pdf.

[7] HATÁR, Ctibor. Konštituovanie a rozvoj sociálnej pedagogiky v společenskom systéme. In: HATÁR, Ctibor, SZIJJÁRTÓOVÁ, Katarína, HUPKOVÁ, Marianna (2007). *Základy sociálnej pedagogiky pre pomáhajúce profesie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. s. 8 – 23. ISBN 978-80-8094-174-1.

[8] HOFBAUER, Břetislav (2004). *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

[9] KOLÁŘ, Zdeněk a kol. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.

[10] LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana (2007). *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. (1. dotisk) Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.

[11] MACHOVÁ, Jitka, KUBÁTOVÁ, Dagmar (2015). *Výchova ke zdraví*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5351-5.

[12] PASTUCHA, Dalibor (2011). *Pohyb v terapii a prevenci dětské obezity*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4065-2.

[13] PÁVKOVÁ, Jiřina (2014). *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

[14] PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří (1998) *Akademický slovník cizích slov: A-Ž*. Praha: Academia. 834 s. ISBN 80-200-0607-9.

[15] POLÁČKOVÁ, Věra. Výchova ve volném čase a pro volný čas; In: KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra a kol. (2001). *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. s. 164 – 172. ISBN 80-7315-004-2.

[16] PROCHÁZKA, Miroslav (2012). *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3470-5.

[17] PRŮŠOVÁ, Lenka (2011). *Kapitoly ze sociální patologie*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní v Praze. 978-80-905109-9-9.

[18] SZIJJÁRTÓOVÁ, Katarína. Sociálna Patológia v centra záujmu sociálnej pedagogiky. In: HATÁR, Ctibor, SZIJJÁRTÓOVÁ, Katarína, HUPKOVÁ, Marianna (2007). *Základy sociálnej pedagogiky pre pomáhajúce profesie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. s. 66 – 137. ISBN 978-80-8094-174-1.

[19] *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* (2002). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 48 s. [online]. 2017 [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: http://docplayer.cz/400498-Volny-cas-a-prevence-u-deti-a-mladeze.html.

[20] ZGOLA, Jitka M. (2003). *Úspěšná péče o člověka s demencí*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0183-9.

[21] ŽUMÁROVÁ, Monika. Životní styl a jeho utváření; In: KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra a kol. (2001). *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. s. 153 – 163. ISBN 80-7315-004-2.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Pohlaví respondentů 36

Graf č. 2 Věková struktura výběrového souboru (školní třída) 37

Graf č. 3 Navštěvovaná základní škola. 38

Graf č. 4 Hodnocení tělesné výchovy ve škole. 39

Graf č. 5 Četnost sportovních aktivit respondentů. 40

Graf č. 6 Aktivní nebo pasivní věnování se sportu. 41

Graf č. 7 Druh sportu, který respondenti upřednostňují. 42

Graf č. 8 Možnosti navštěvování sportovišť. 43

Graf č. 9 Sportovní vyžití ve Zlíně 44

Graf č. 10 Vliv rodiny ve vztahu ke sportu 45

Graf č. 11 Kdo tě přivedl ke sportu? 46

Graf č. 12 Aktivita rodičů ve sportu 47

Graf č. 13 Sport jako prostředek k seznamování se 48

Graf č. 14 Motivace kamarádů k věnování se sportu 49

Graf č. 15 Důležitost sportu pro zdraví 50

SEZNAM PŘÍLOH

P1 VZOR DOTAZNÍKU

PŘÍLOHA P I: VZOR POUŽITÉHO DOTAZNÍKU VE VÝZKUMU

Dotazník k bakalářské práci

Ahoj,

věnuj prosím několik minut svého času k vyplnění tohoto dotazníku. Jednotlivé odpovědi zakroužkuj, platí vždy jedna varianta.

1. Pohlaví

a) dívka

b) chlapec

2. Kterou třídu navštěvuješ?

a) 6. třída

b) 7. třída

c) 8. třída

d) 9. třída

3. Jakou základní školu navštěvuješ?

a) se sportovním zaměřením

b) se sportovním zaměřením, ale nesportovní třídu

c) s nesportovním zaměřením

4. Baví tě hodiny tělesné výchovy ve škole?

a) ano

b) ne

c) někdy

d) nevím

5. Kolik hodin týdně věnuješ sportu ve svém volném čase?

a) 0–1

b) 2–3

c) 4 a více

6. Sportu se věnuješ?

a) aktivně (navštěvuji sportovní klub nebo kroužek)

b) pasivně (např. s rodiči, prarodiči, kamarády)

7. Jaký sport upřednostňuješ?

a) individuální (tenis, lyžování, plavání, atletika…)

b) kolektivní (fotbal, hokej, florbal, házená…)

8. Máš možnost ve svém volném čase navštěvovat sportoviště?

a) ano

b) ne

9. Myslíš si, že ve Zlíně je dostatek sportovního vyžití?

a) ano

b) ne

c) nevím

10) Byl/a jsi od malička veden/a ke sportu?

a) ano

b) ne

11. Kdo tě přivedl ke sportu?

a) rodiče

b) prarodiče

c) škola

d) kamarádi

12. Jsou rodiče sportovně aktivní?

a) ano

b) ne

13. Poznáváš díky sportu nové kamarády?

a) ano

b) ne

14. Jsou pro tebe kamarádi motivací k věnování se sportu ve volném čase?

a) ano

b) ne

15. Myslíš si, že je sport důležitý pro tvé zdraví?

a) ano

b) ne

c) nevím